

WWF

VODIČ

ADRIA

2020.

Naučimo živjeti s vukovima

Pitanja iz područja poljoprivrede, šumarstva,
lova, turizma i politike

O autorima:

Peter Sürth ima diplomu iz upravljanja divljim vrstama i osam godina iskustva u istraživanju vukova, medvjeda i risova u Rumunjskoj. Osim što je autor brojnih članaka i dječje knjige o vukovima, radio je na promicanju ekoturizma u Rumunjskoj i bio konzultant na raznim međunarodnim filmskim projektima.

Dr. Christine Miller je biologinja za divlje vrste, novinarka i lovkinja. Živi i radi u Dolini Tegernsee, u srcu bavarskog „vučjeg okruga“. Osim što je autorica knjiga o divljim životinjama i kopitarima, ima dugogodišnje istraživačko iskustvo u Alpama, na Novom Zelandu i u Engleskoj.

Dr. Janosch Arnold, biolog za divljač i lovac, voditelj je istraživačkog centra za divlje vrste „Wildforschungsstelle Baden-Württemberg“ i bivši stručnjak WWF-a za velike europske sisavce. Osim što je autor raznih članaka o biologiji divljih vrsta, provodio je međunarodna istraživanja o zvijerima i podučavao na sveučilišnoj razini. Član je upravnog odbora njemačke udruge biologa divljih vrsta i istraživača lova „Vereinigung der Wildbiologen und Jagdwissenschaftler Deutschlands e. V.“

Informacije o publikaciji

Izdaje WWF Adria

Datum: veljača 2020. (5. izdanje; revidirana njemačka verzija vodiča [njem. Leitfaden] objavljena je 2011. godine)

Autori: Dr. Janosch Arnold (Janosch.Arnold@lazbw.bwl.de),

Dr. Christine Miller (post@christinemiller.de), Peter Sürth (peterchrs@web.de)

Podrška: Christian Pichler i Christina Reisenbichler / WWF Austrija, Dr. Fritz Völk / ÖBf, Dr. Georg Rauer / FIWI, Moritz Klose / WWF Njemačka, Stella Weweler / WWF Njemačka, Nina Gandl / WWF Njemačka, Lucas Ende

Prijevod na hrvatski jezik: Lingua-soft d.o.o.

Urednik / koordinacija: Thomas Köberich / WWF Njemačka

Prijelom: Thomas Schlembach / WWF Njemačka

Urednik hrvatskog izdanja: Neven Šlopar / WWF Adria

Tisak: Moja zona d.o.o.

Tiskano na Circle Offset White (100 % reciklirani papir).

Izvori fotografija: © Ralph Frank / WWF (naslovnica, 20, 21, 33); Sergey Gorshkov / WWF (4, 62, 80); Jupiterimages (6); WWF (8, 10, 19, 28, 29, 31, 35, 43, 44, 69, 73, 83, 88, 9899); Axel Gomme; (9) Gettyimages (10, 11, 15); DaddyBit (15); Ireneusz Wojtowicz (17); G. Kopp (23); G. Delpho / WILDLIFE (23); Frank Parker (24); Armin Hofmann (30, 43, 84); Jan Noack (39); Kathrin Merkel (42); Peter Sürth (43); Rolf Fischer (48); Game Camera (55); Krummheuer (56); Peter Jelinek / WWF (59); Konjushenko Vladimir (60); Keith Webber Jr. (75); Boarding1Now (76).

Sadržaj

Predgovor	5
Uvod	6
Vukovi – činjenice o biologiji, ponašanju, staništu	8
Ljudi i vukovi – potencijalni sukobi i pitanja	44
Vukovi i javna sigurnost	44
Vukovi i poljoprivreda	48
Vukovi i lovstvo	60
Vukovi i šumarstvo	72
Vukovi i turizam	74
Vukovi i zaštita prirode	78
Vukovi i politika	82
Život s vukovima	88
Bibliografija	92

Predgovor

U velikom dijelu Europe vuk je je u potpunosti nestao u 20. stoljeću kao rezultat gubitka prirodnih staništa i sustavnog istrebljivanja od strane ljudi. U našim krajevima to nije bio slučaj i vuk je uvijek bio prisutan, iako je državna uprava tek 80-ih godina 20. stoljeća prestala isplaćivati nagrada za svaku ubijenu jedinku vuka. U kombinaciji s recentnijim promjena u zakonodavstvu, depopulacijom ruralnih krajeva i općenitom promjenom pogleda modernog čovjeka prema prirodi to je dovelo do ponovnog rasta brojnosti vukova u našim krajevima, kao i u ostatku Europe.

Povratak i oporavak populacija vukova diljem Europe ističe se kao veliki uspjeh primjene strože okolišne legislative, ali u modernom svijetu vuk je postao puno više od predatora koji luta šumom zajedno sa srnama, jazavcima i drugima šumskim stvorenjima. Za jedne je simbol divljine i snage prirode, a za druge štetočina koja uzrokuje ekonomske probleme i prijetnja je sigurnosti ljudi.

Cilj ove brošure je dati odgovore na najvažnija pitanja koja postavljaju ljudi koji sada žive u neposrednoj blizini vukova. Često se postavljaju pitanja poput: Jesu li vukovi opasni? Kako utječu na lovstvo? Koji je najbolji način zaštite stoke od napada vukova? Kako vukovi i ljudi mogu ostvariti suživot na način koji je obostrano koristan?

WWF čvrsto vjeruje da čovjek i vuk mogu živjeti jedan pored drugog uz korištenje posljednjih znanstvenih spoznaja, kombinaciju tradicionalnih rješenja s modernom tehnologijom i uključivanje svih dionika u konstruktivan dijalog. Dani iz bajke o Crvenkapici su davno prošli, ali vjerujemo da su ljudi sposobni naučiti lekciju, prilagoditi svoje navike i pobrinuti se da žive zajedno s vukovima i drugim divljim životinjama u miru.

Deni Porej| direktor, WWF Adria

Uvod

Ova brošura pruža informacije prvenstveno o vukovima u Europi. Ipak, vukovi ne žive samo u Europi, nego i u Aziji, Sjevernoj Americi i dijelovima Afrike. Imajući to na umu, prvo pitanje koje trebamo postaviti jest: Što mislimo kada koristimo izraz „vuk“?

Staništa vukova jednako su raznolika kao i njihovo ponašanje u vlastitom okruženju, a posebno prema ljudima.

Karakteristike vukova na krajnjem sjeveru Kanade i Skandinavije ne moraju nužno vrijediti za vukove u južnoj Europi. Zaključci dobiveni iz opažanja provedenih na velikim otvorenim površinama, npr. u njemačkim istočnim regijama, moraju se primjenjivati s oprezom na staništa vukova u Alpama i drugim planinskim područjima koja su prostorno više ograničena. Na kraju, trebali bismo izbjegavati pretjerane generalizacije o ponašanju vukova jer, u usporedbi s drugim vrstama, vukovi pokazuju posebno izraženu sposobnost učenja i prilagodbe promjenjivim situacijama.

Vukovi su „individualisti“ životinjskog svijeta. Njihov karakter i ponašanje, tj. njihov temperament, rezultat su „tradicija“ naslijeđenih od njihovih roditelja i članova čopora, nasljednih čimbenika i individualnih životnih iskustava. Ipak, usprkos razlikama koje se mogu pojaviti između pojedinih vukova, tipična su dva obrasca ponašanja: oni su oprezni i vrlo znatiželjni.

Poljoprivrednici, šumari i turistički djelatnici često osjećaju nelagodu u predjelima koje vukovi smatraju domom. Neki su čak i duboko uzrujani. Vlasnici životinja suočeni su s izazovom zaštite svoje stoke, što znači dodatni posao i nova financijska opterećenja. Stoga je važno da WWF onima koji su izravno pogođeni pruži konkretne odgovore na pitanja koja se ponavljaju. Kao dio ovog procesa, prvo bismo željeli predstaviti vuka, uključujući njegovo ponašanje i njegove karakteristike. Za detaljnije informacije, molimo, pogledajte prilog (bibliografija) koji sadrži konkretne referentne materijale o ovoj temi.

Svrha ove brošure je pružiti informacije i pomoći u razumijevanju našeg (novog) susjeda: vuka.

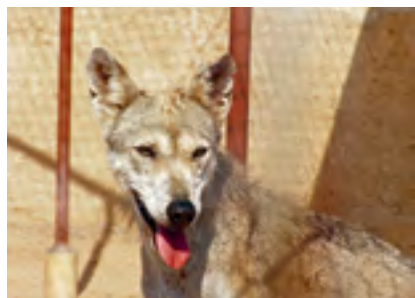
Vukovi žive u velikom broju različitih stanišnih uvjeta na koje su se s vremenom prilagodili, stoga se različite podvrste razlikuju izgledom i ponašanjem.

Polarni vuk (*Canis lupus arctos*)

Sibirski vuk (*Canis lupus albus*)

Arapski vuk (*Canis lupus arabs*)

Meksički vuk (*Canis lupus baileyi*)

Vuk s rijeke Mackenzie (*Canis lupus mackenzii*)

Indijski vuk (*Canis lupus pallipes*)

Europski sivi vuk (*Canis lupus lupus*)

Kineski vuk (*Canis lupus chanco*)

Vukovi – činjenice o biologiji, ponašanju i staništu

Područje ribnjaka u blizini donjeg toka rijeke Špreve (njem. Spree) u južnoj regiji Lusatia u Njemačkoj. Odavde je počeo povratak vukova u Njemačku.

Kako prepoznati vuka?

Vuk je velik otprilike kao njemački ovčar. Boja krzna i masa mogu se uvelike razlikovati ovisno o lokaciji. Boja europskih vukova nije tako raznolika kao što je to slučaj s kanadskim vukovima. Nijanse svijetlosmeđe i oker boje tipične su za krzno na trbuhu. Leđa vukova obično su tamnosmeđa, mjestimice crna. Gledano iz daljine, njihova se dlaka stapa te stvara opći sivi dojam.

Vuk ima duge noge, njegova je glava općenito šira od pseće, oči su mu blago nakošene, a rep opušteno visi. U divljini, dvanaestogodišnji se vuk već smatra prilično starim. Prema našim istraživanjima, najstariji vuk u divljini dosegnuo je dob od oko 14 godina, ali većina ugiba mnogo ranije. U zatočeništvu, starost od 17 godina smatra se rijetkom.

Čehoslovački vučji pas

Saarloški vučji pas

Njemački ovčar

Glava / dužina tijela
Mužjak od 110 do 150 cm; ženka od 100 do 125 cm

Vuk

Sibirski haski

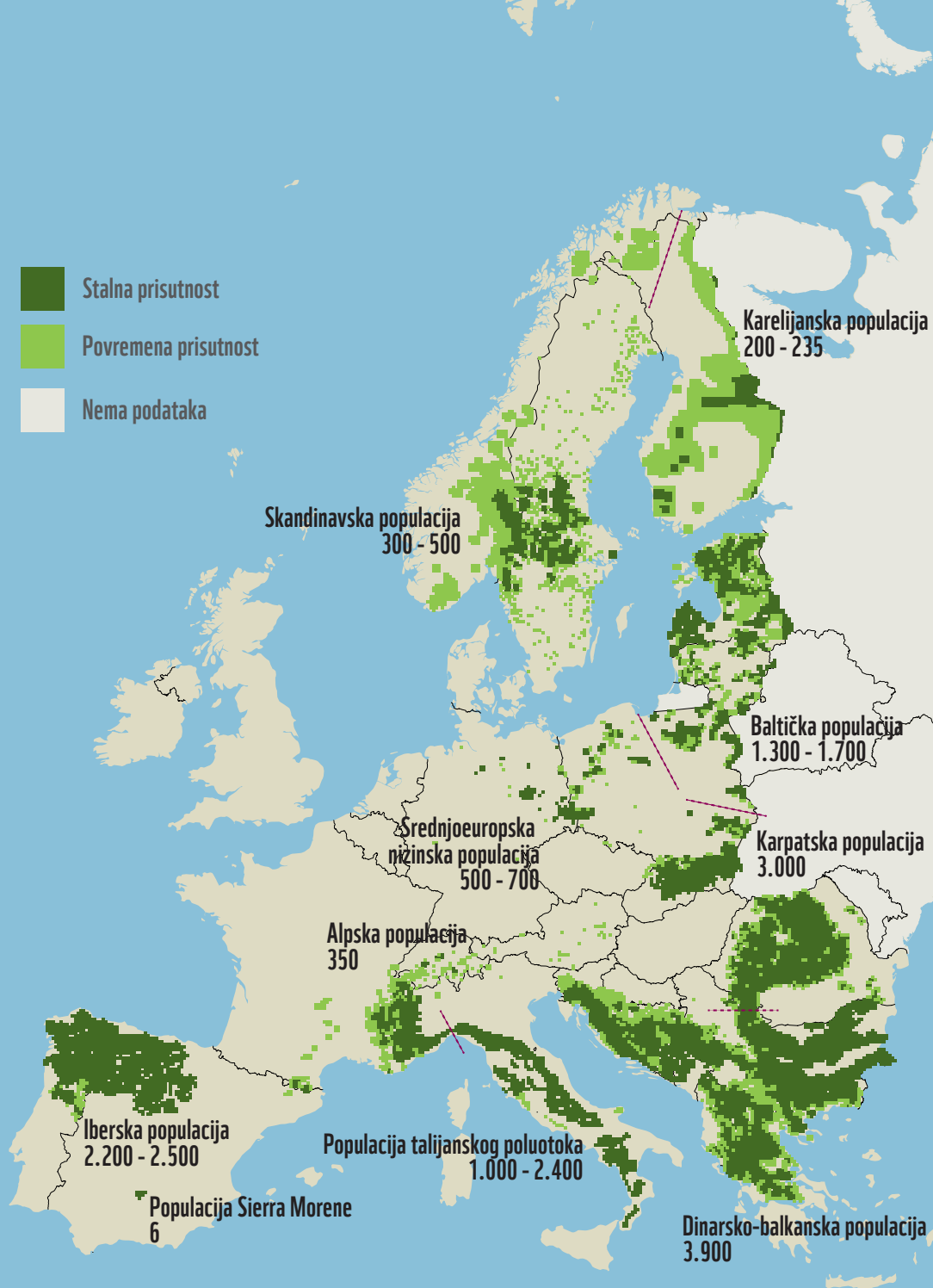
Odakle vukovi dolaze?

U životu mladog vuka dođe dan kada kreće svojim putem i ostavlja rodni čopor u potrazi za pogodnim mjestom za život i partnerom s kojim bi mogao osnovati vlastitu obitelj. Nije neuobičajeno da vukovi migriraju više od 300 do 500 kilometara, a neki čak uspijevaju uspostaviti svoje teritorije više od 1.000 kilometara dalje od svojih roditelja. Stariji odrasli vukovi također migriraju u određenim okolnostima, npr. u slučaju smrti partnera ili potiskivanja od strane ljudi.

Vukovi mogu doprijeti do svih dijelova kopnene Europe iz sljedećih područja:

- » sjeverna Italija, Švicarska, francuske Alpe
- » Balkan
- » zapadni Karpati
- » istočna Poljska, Baltička regija, sjeveroistočna Finska, Karelija, sjeverozapadni Pirinejski poluotok

Desno: Mnoge populacije vukova u Europi narasle su tijekom posljednjih 10 do 30 godina. Vukovi se teoretski mogu naći bilo gdje u kontinentalnoj Europi (karta WWF-a na temelju: Chapron i sur. 2014., Science 346 (6216): 11517–1519). Prikazani su približni pojedinačni brojevi 10 populacija europskih vukova. Podaci se temelje na procjenama i rezultatima nacionalnih praćenja.

Zašto vukovi iznenada (ponovno) naseljavaju nova područja?

Izvorno, vukovi su nastanjivali barem cijelu sjevernu hemisferu Zemlje. Samo ljudi nastanjuju raznolikiji niz staništa. Vukovi su nekada nastanjivali cijelu Europu, a trenutačno nisu prisutni na nekim područjima zbog istrebljivanja od strane ljudi. Međutim, tijekom posljednjih tridesetak godina, područje rasprostranjenosti vukova na našem kontinentu ponovno se širi. Uvjeti su postali povoljniji za vukove iz više različitih razloga:

- » Stav ljudi prema drugim živim bićima se promijenio.
- » Kao rezultat toga danas drugačije postupamo prema prirodi, štitimo floru i faunu te nastojimo očuvati biološku raznolikost.
- » Odgovarajući zakoni na nacionalnoj i međunarodnoj razini podržavaju ove napore.
- » Vukove su ljudi nekada sustavno lovili, a sada su zaštićeni strogim međunarodnim zakonima.
- » Velike populacije vukova u istočnoj Europi rastu, što je potaknulo životinje da ponovno migriraju na zapad.
- » Oporavile su se stare populacije vukova na Balkanu i u Italiji. Vukovi su se proširili sjeverno od Italije u talijanske i francuske Alpe.
- » U Europi su se povećale brojne populacije životinja koje mogu biti vučji plijen, kao što su srna i obični jelen.

Kao vrlo prilagodljiva životinja, vuk se postupno vraća u svoja nekadašnja staništa. Ipak, ne treba nužno divljinu za preživljavanje. Osjeća se kao kod kuće i u krajolicima koje je oblikovao čovjek.

Što genetički testovi otkrivaju o podrijetlu vukova?

Tragovi koje ostavljaju vukovi, kao što su npr. slina na ubijenom plijenu, izmet ili dlaka, mogu se koristiti za identifikaciju njihovog genetičkog materijala ili DNA. Ako je uzorak svjež, može se provesti DNA analiza kako bi se odredili različiti čimbenici, uključujući spol te je li slina zapravo vučja (a ne pseća). Uspoređujući genetičke karakteristike dotične životinje s karakteristikama drugih populacija vuka u cilju pronalaska genetičkog podudaranja, moguće je odrediti regiju podrijetla životinje. To omogućuje razlikovanje između različitih „genetičkih linija“.

Primjerice, svi vukovi iz Italije, Švicarske i Francuske imaju zajedničke karakteristike na temelju kojih se svrstavaju među članove talijanske linije. Vukove iz Slovenije i Hrvatske svrstavamo u liniju jugoistočne Europe zbog sličnosti u njihovim zajedničkim genetičkim značajkama. Vukovi u Karpatima također imaju zajedničke genetičke osobine koje ih razlikuju od vukova u sjeveroistočnoj Europi. U liniju vukova u sjeveroistočnoj Europi svrstavaju se vukovi koji naseljavaju istočnu Poljsku, Rusiju i Finsku, a od njih potječu i prvi vukovi u Njemačkoj. Za obavljanje složene DNA analize, istraživači trebaju uzorke dlake, izmeta, mokraće ili krvi. Međutim, ti uzorci moraju biti svježiji, zbog čega nije moguće iskoristiti svaki pronađeni uzorak.

„Pseći geni“ često se nalaze u genetičkom materijalu vukova. To nije ništa neobično budući da je pas kao vrsta nastao „udomaćivanjem“ vukova te su psi i vukovi blisko srodni. Tijekom proteklih 15.000 godina, njihovi su se geni stalno razmjenjivali, zbog čega neke populacije vukova nose gene koji su inače povezani sa psima.

Situacija je slična kod gotovo svih domaćih životinja i njihovih divljih predaka, od domaćih i divljih svinja do kućnih i divljih mačaka. Prema tome, „pseći geni“ koji se nalaze u genetičkom materijalu vukova ne dovode u pitanje „autentičnost“ vukova kao zasebne vrste. Slično miješanje postoji i između drugih blisko srodnih vrsta, uključujući arktičke i obične zečeve, arktičke i obične lisice te smeđe i polarne medvjede. Da ne bude zabune, obične lisice, arktički zečevi i divlje mačke i dalje su zasebne vrste. S dru-

ge strane, postoje slučajevi parenja vukova i pasa, npr. u Italiji. To se može dogoditi kada se vuk i pas susretnu u prirodi. Križance je često nemoguće razlikovati od vukova na temelju izgleda i ponašanja bez provedene DNA analize.

Regije poput Karpata važno su utočište za europske vukove.

Kada vukovi migriraju i šire se, mogu se susresti s vukovima drugog genetičkog podrijetla u područjima na koja dođu. Tragovi regije iz koje potječu mogu se otkriti u potomstvu koje nastaje parenjem između jedinki iz različitih populacija. Slika prikazuje različite „genske tokove“ u Europi. Vukovi stalno žive u područjima označenima tamnozelenom bojom. U svijetlozelenim regijama vukovi se javljaju povremeno (slika na temelju: Hindrikson, M. i sur. 2016.).

Koliko se brzo vukovi mogu širiti?

Vukovi pokazuju izvrsnu izdržljivost tijekom migracije na velike udaljenosti. Mogu lutati više od tjedan dana, nezamijećeni i bez značajnog unosa hrane. Na vlastitom teritoriju, vuk može prijeći 20 do 50 kilometara u jednoj noći. U potrazi za svojim teritorijem i partnerom, mladi vukovi mogu udvostručiti ovu udaljenost u roku od 24 sata. Njemački vuk Alan putovao je iz istočne Njemačke do Bjelorusije 2009. godine tijekom 46 dana migracije (+ 79 dana odmora) te prešao udaljenost veću od 1.550 km. Ovaj je vuk dobar primjer poriva mladog vuka za širenjem. Jedan vuk nazvan Slavic koji potječe iz čopora vukova na slovensko-hrvatskoj granici, migrirao je gotovo 1.000 kilometara kroz Sloveniju, Austriju, Južni Tirol i sjevernu Italiju, sve dok nije naišao na mladu vučicu i nastanio se s njom kako bi „zasnovao obitelj“. Vukovi samotnjaci koji migriraju obično traže partnera s kojim će zasnovati novi čopor. Novi čopori mogu se naći u neposrednoj blizini drugih čopora ili nekoliko stotina kilometara dalje. Tako vukovi mogu kolonizirati nove regije na velikim udaljenostima. Nakon što su vukovi počeli nastanjivati novi teritorij, njihov se broj povećava i stvaraju nove čopore. Za samo 10 do 20 godina, vukovi mogu ponovno naseliti cijele regije.

Koliko blizu žive vukovi?

Vukovi nisu koncentrirani na malim površinama. U području nastanjenom vukovima, broj odraslih vukova uvijek ostaje relativno konstantan.

„Obitelj“, odnosno čopor, koristi i brani svoj teritorij. Strani čopor vukova ne tolerira se na ovom području, a članovi drugih čopora bit će otjerani. U nekim slučajevima u Sjevernoj Americi, napadački čopor potpuno će eliminirati drugi čopor. Međutim, susjedni čopori vukova mogu biti „prijatelji“ i zajedno provesti jedno kratko vrijeme.

» Obitelj vukova sastoji se u prosjeku od četiri do šest vukova, uključujući dva roditelja, jednogodišnjake i trenutne mladunce koji se u obitelj obično počinju ubrajati u dobi od najmanje pet do šest mjeseci. Tijekom godine, veličina obitelji značajno varira: ne prežive svi mladunci, a oni stari od jedne do dvije godine obično odlaze. Stopa smrtnosti mladih vukova ovisi o različitim čimbenicima. Osim bolesti, čimbenik koji određuje koliko će mladunaca preživjeti uglavnom je dostupnost plijena. Čopor ima najmanji broj članova u rano proljeće, prije rođenja mladunaca, a najveći broj nakon rođenja mladunaca. Ujesen i u ranu zimu, mladi vukovi gotovo su jednako veliki kao i odrasle životinje.

- » Mladi vukovi obično napuštaju svoje obitelji u dobi od jedne do dvije godine, često prije nego što dosegnu spolnu zrelost. Odlaze u potragu za „dostupnim“ mjestom za život i partnerom za osnivanje obitelji.
- » U uvjetima koji vladaju u srednjoj Europi, veličina područja na kojem je nastanjena obitelj kreće se od 150 do 300 km². Veličina teritorija uglavnom ovisi o dvama čimbenicima: raspoloživoj hrani po članu čopora i lokalnom terenu. U slučaju velike raspoloživosti hrane, teritoriji su manji, npr. 150 km². Međutim, ako je hranu teško pronaći, teritorij se proširuje na 300 km² ili više. U tom kontekstu, ne igra ulogu samo ukupna dostupna količina hrane, nego i pristupačnost i topografija. U područjima u visokim planinskim predjelima s mnogo strmih i neravnih padina život će biti drugačiji nego u šumovitim nizinskim područjima. Krajolici koje je oblikovao čovjek i njegove strukture također utječu na stanište. Čopor vukova obično će uključiti gradove i sela srednje veličine u svoj teritorij.

Jesu li vukovi samotnjaci?

Vukovi obično žive u čoporu. Mladi vukovi koji su napustili svoju obitelj žive sami sve dok ne osnuju vlastiti čopor ili dok ne pronađu novi. Odrasli vukovi mogu biti i samotnjaci, npr. ako lutaju nekoliko godina i još nisu pronašli partnera ili ako jedan od partnera neočekivano uquine. U nekim slučajevima vuk može putovati sam bez drugih članova čopora, npr. ako jedan roditelj ostane s mladuncima, a drugi roditelj pokušava pronaći hranu. U takvim slučajevima, vuk je samo privremeno sam, a ne istinski „vuk samotnjak“.

Kako se formira čopor ili obitelj?

Postoje različiti načini:

- » Vučica i vuk se sretnu, privuku se i odluče ostati zajedno i imati potomke.
- » Ako jedan od roditelja u postojećem čoporu uquine, npr. zbog starosti, bolesti ili nesreće, novi vuk može popuniti upražnjeno mjesto. U protivnom, čopor se može raspasti.
- » Kada vukovi, bilo pojedinačno ili u parovima, naiđu na drugi čopor može doći do agresivnih borbi. To može rezultirati raspadom postojećih čopora i stvaranjem novih. U nekim se slučajevima mogu dogoditi i žestoki sukobi između roditelja i njihovih mladih sa smrtnim posljedicama, čak i za roditelje, ali to se u divljini rijetko događa. S druge strane, među vukovima u zatočeništvu često se mogu uočiti sukobi ove vrste.

Koliko mladunaca ima vučica?

Slično kao kod pasa, vučice rađaju od tri do osam mladunaca (prosječno pet). Teoretski, jedno leglo može sadržavati do dvanaest mladunaca. Sezona parenja je u veljači, a mladunci se obično rađaju krajem travnja ili početkom svibnja. Vučica obično priprema nekoliko brloga za svoje leglo. Ona ih sama iskapa, iskorištava prirodnu špilju ili ih preuzima od druge životinje. Ako ljudi ometaju vukove u njihovim brlozima, oni će se sa svojim mladuncima preseliti. Smrtnost mladunaca može biti vrlo visoka. Svi članovi čopora pomažu u podizanju potomaka.

Gdje žive vukovi s potomcima?

Vukovi rađaju svoje mladunce u brlogu koji može biti špilja ispod litice, jazbina u tlu ili pukotina u šupljem stablu. Roditelji se u pravilu sele barem jednom tijekom prva dva mjeseca, ali se mogu preseliti i nekoliko puta. Čim su mladunci dovoljno stari, sele se na mjesto koje se naziva okupljalište. Upravo ovdje vukovi čuvaju svoje mladunce kada su prestari da bi ostali nekoliko sati u brlogu, a premladi da stalno prate svoje roditelje. Mladunci čekaju i igraju se na okupljalištima, dok drugi članovi čopora donose hranu. Kako mladunci rastu i postaju mobilniji krajem ljeta i ujesen, vukovi sve češće mijenjaju lokaciju.

Kako je organizirana društvena struktura vučjeg čopora?

Vuk živi u obiteljskoj skupini koja ne podliježe strogoj hijerarhiji kao što se često opisuje. Stroga se hijerarhija razvija prije svega kada vukovi žive u zatočeništvu.

Čopor koji živi u prirodnom okruženju čine sljedeći članovi:

- » dva roditelja, mužjak i ženka
- » jedinke na prijelazu u odraslu dob, između 12. i 24. mjeseca
- » mladunci, tj. vukovi u prvoj godini života
- » jedan ili više spolno zrelih vukova (povremeno, ali u srednjoj Europi rijetko). To mogu biti mladi vukovi koji nisu migrirali do svoje druge godine ili drugi odrasli vukovi (koji se mogu integrirati u čopor u različitoj mjeri).

Dva čimbenika igraju primarnu ulogu u veličini i sastavu čopora: dostupnost i veličina životinjskog plijena te stanišni uvjeti. Kada je glavni životinjski plijen velik i može se dobro braniti (npr. los), čopori mogu biti u prosjeku veći nego u područjima na kojima je glavna hrana na jelovniku plijen koji je lako nadjačati. Budući da su snažni pojedinačni vukovi u stanju sami loviti i velike životinje kao što je obični jelen, vjerojatno je značajan još jedan čimbenik: istraživanja iz Sjeverne Amerike ukazuju na to da veliki čopori mogu učinkovitije iskoristiti svoj plijen. Primjerice, u Yukonu par vukova gubi do 50 % svog plijena zbog strvinara poput gav-rana. S druge strane, veliki čopor može bolje konzumirati čitav ulovljeni plijen, uz manje gubitaka.

Lijevo: Društveni rituali između vukova svakodnevna su obveza i potiču povezanost unutar čopora.

Kako vukovi obilježavaju svoj teritorij?

Prvenstveno mirisom, tj. obilježavanjem mokraćom, izmetom i žljezdanim izlučevinama. Teritorij označavaju i akustički, zavijanjem, te grebanjem po tlu.

Kako vukovi komuniciraju?

Još nije u potpunosti istraženo kako vukovi međusobno komuniciraju. Služe se govorom tijela i izrazima lica, koristeći oči, uši i usne. Komunikaciju upotpunjuje prepoznatljiva boja krzna oko glave. Govor tijela i broj poznatih izraza lica raznolikiji su kod vukova nego kod pasa. Vukovi komuniciraju i pomoću velikog raspona glasova, uključujući zavijanje, lajanje, režanje, cicanje i cvilež. Miris također igra važnu ulogu.

Što vukovi jedu?

Vukovi su uglavnom mesojedi, a jedu i strvine. Ljeti će se hraniti i voćem.

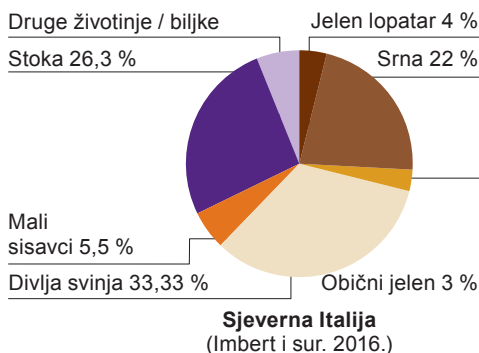
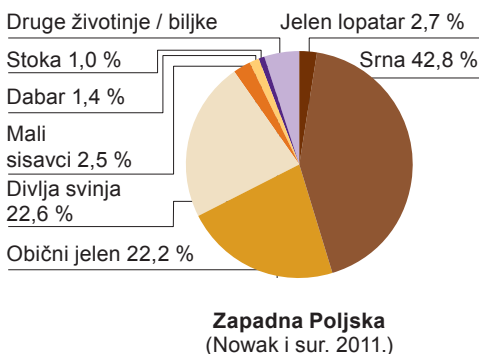
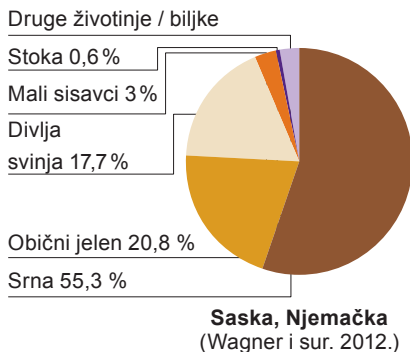
U osnovi, vukovi jedu ono što mogu lako uloviti. Stara, vrlo mlada ili bolesna životinja manje je pokretna i lakše ju je uloviti nego zdravu, okretnu i jaku životinju. Budući da vuk ne lovi samo iz zasjede, već i goni svoj plijen, automatski „odabire“ manje energične i sporije životinje. Vukovi mogu i nanjušiti bolesne životinje prije nego što bolest postane vidljiva ljudima. Suprotno tome, napad na zdravu i snažnu životinju uvijek predstavlja povećani rizik za vuka, budući da u prirodi svaka ozljeda može biti pogubna, ali to ne znači da ne lovi zdrave životinje. Vuk ne preferira nužno loviti mlade ili bolesne životinje kada su dostupne npr. srne koje su rasprostranjene i lako ih je uloviti.

Glavni životinjski plijen vukova srednje Europe predstavljaju:

- » obični jelen, srna, divlja svinja
- » divokoza (ako je dostupna)
- » manje divlje životinje kao što su dabrovi, jazavci, zečevi, rakuni i miševi te manje zvijeri poput lisica i kunopasa

- » stoka, ako nije odgovarajuće zaštićena. Posebno su pogođene ovce i koze, a odrasla goveda i konji nešto rjeđe. Međutim, telad i ždrebad može biti ugrožena, kao i životinje koje su zavezane.

- » Psi koji slobodno lutaju i slijede vučje tragove mogu biti ubijeni i pojedeni. Psi se smatraju konkurentima, ali spadaju i u raspon plijena. Ipak, vukovi reagiraju na pse individualno i vrlo različito.

Zašto strvina divlje životinje nije u potpunosti pojedena?

Za to može postojati nekoliko razloga:

- » Jedan vuk u rijetkim slučajevima može pojesti i do deset kilograma u jednom hranjenju, ali većina životinja koje služe kao plijen su teže.
- » Vuk je bio prekinut tijekom jedenja plijena.
- » Neki vukovi preferiraju svježi plijen koji su sami ubili.
- » Na vučjem teritoriju ima dovoljno hrane i lako dostupnog plijena.
- » Vuk se ne vraća po ostatke svojeg plijena jer izbjegava ljudsku prisutnost.
- » Često su vukovi koji pojedu samo polovicu svog plijena posebno aktivne individualne jedinke kojima ne nedostaje hrane na njihovu teritoriju. Kada vučji čopori ulove plijen, od strvine ne ostane mnogo.

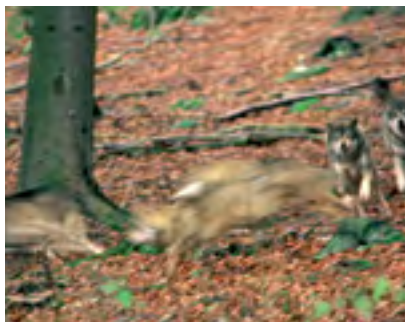

Kako vukovi love?

Strategije lova koje koriste vukovi razlikuju se ovisno o vrsti i karakteru plijena, veličini čopora, lokalnom terenu i drugim okolišnim čimbenicima. Već u potrazi za mogućim plijenom, vukovi se razdvajaju i kreću paralelno jedni s drugima. Ponekad gone ciljani plijen preko velike udaljenosti. Kad su uvjereni u svoj uspjeh, potjera do tri kilometra nije neuobičajena. Na terenu s osobito dobrim zaklonom, vukovi se oslanjaju i na element iznenađenja. Kada je potrebno, vukovi koriste svoj značajan talent za planiranje i strateško djelovanje. To uključuje njihovu sposobnost da dovedu plijen u situacije iz kojih nema bijega, npr. natjeraju ga da padne na strmom terenu ili ga natjeraju na zaleđene površine. Vuk može loviti i sam. Kada je to slučaj, bira svoj plijen ovisno o svojim individualnim sposobnostima.

Kada vukovi love sami biraju plijen koji mogu lakše savladati. To su često mlade, slabe ili starije životinje, a i manje domaće životinje ako nisu pod nadzorom. Neki vukovi čak pretvaraju prepreke, kao što su ograde, u elemente svoje strategije lova, bilo da love sami ili zajedno.

„Preferencije“ i „specijalizacije“ mogu se promatrati i kod pojedinačnih životinja i kod cijelih obiteljskih skupina. Ako su se strategije lova pokazale uspješnima kod neke vrste plijena, vjerojatno će ih ponoviti. Time se razvijaju preferencije prema različitim vrstama plijena.

Kako vukovi jedu zimi?

Dok veliki biljojedi moraju zimi gladovati na velikim visinama gdje su izvori hrane oskudni, a kretanje kroz snijeg iscrpljujuće, velike zvijeri poprilično se dobro snalaze tijekom tog razdoblja. Vukovi se brzo kreću u snijegu na svojim velikim šapama. Brži su i troše manje energije nego srne, obični jeleni, divlje svinje i zečevi. Ove vrste dijele svoje stanište s vukovima čak i zimi, dok mnoge druge vrste životinjskog plijena u zimskim mjesecima provode više vremena u dolinama. Vukovi reagiraju na svaku sezonsku promjenu svog plijena. Ako se njihov plijen približi naseljenim mjestima privučen hranom, vukovi idu za njim. I tamo ubijaju svoj uobičajeni plijen, ali love i nezaštićene domaće životinje, bilo zimi ili ljeti.

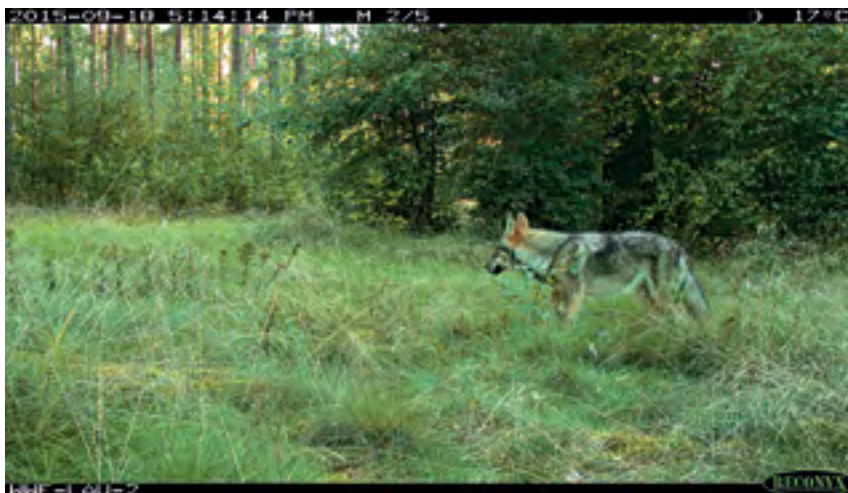

Jesu li vukovi aktivni samo noću?

Ne. Vukovi su aktivni i tijekom dana. Međutim, vukovi prebacuju mnogo više svojih aktivnosti na vrijeme sumraka i noći ako se puno ljudi kreće kroz njihovo područje. S obzirom na to ponašaju se poput drugih divljih životinja. Na mjestima na kojima se ne susreću s ljudima, vukovi su aktivni i tijekom dana i tijekom noći.

Zašto vukovi ubijaju više od jedne životinje?

Ako vukovi prepadnu npr. stado ovaca koje ne može pobjeći, ovce će pasti u stanje šoka i uspaničiti se. Vukovi tada djeluju prema instinktu, što je ponašanje slično drugim predatorima. Neprirodno zarobljen plijen i njegovo panično ponašanje „stimuliraju“ osjetila vuka i tjeraju ga da ubija plijen. Čak i ako su ovce na pašnjaku i počnu panično bježati tražeći sigurnost u stadu isto može navesti vukove da ubiju ili ozlijede više od jedne životinje, ali različite pasmine imaju drugačije obrasce bijega.

Koliko vuk pojede dnevno?

Podaci u literaturi uvelike variraju. Procjene se kreću od 1,7 do 10 kg mesa dnevno. Desetogodišnje istraživanje provedeno u poljskom prirodnom šumskom rezervatu Bialowieza pokazalo je da su vukovi dnevno pojeli prosječno 5,3 kg mesa. Druga istraživanja procjenjuju da im je potrebna dnevna količina mesa od 2 do 3 kg da bi preživjeli. Međutim, životinjski plijen ne sadrži samo meso, nego i krzno, kosti i iznutrice, što sve zajedno predstavlja biomasu životinje. Poljsko istraživanje izračunalo je prosječno 7,7 kg biomase po danu i vuku. Uz prosječnu masu plijena od 55 kg po životinji, što odgovara otprilike jednom mladuncu običnog jelena, vuk pojede oko 40 životinja mase od oko 55 kg godišnje. To ukupno čini 2.200 kg po vuku. Naravno, ovaj broj varira, ovisno o masi plijena, masi vuka, koliko često je vuk bio ometen tijekom obroka, koliko energije vuk treba te o drugim potencijalnim izvorima hrane. Vuk 2.200 kg „biomase plijena“ pronalazi na površini od 200 do 300 km². To odgovara stopi od oko 11 kg biomase na 100 hektara (250 jutara) po vuku godišnje. Međutim, vukovi su vrlo različito raspoređeni na svojim teritorijima pa je u nekim područjima lov rašireniji. Te se zone mijenjaju tijekom godine, ovisno o količini plijena. Na taj su način određena područja vučjeg teritorija tijekom godine „korištenija“ od drugih.

Nalaze li vukovi dovoljno hrane u Europi?

Da, vukovi pronalaze dovoljno hrane jer u mnogim područjima srednje Europe postoji velik broj srna i divljih svinja. Druge vrste plijena, kao što su obični jelen i grivasti skakač (vrsta kozolike ovce podrijetlom iz Afrike udomaćene u europskim planinama) također su prisutne na teritoriju vuka u mnogim planinskim područjima tijekom cijele godine, ali u vrlo različitim lokalnim koncentracijama. Od početka 19. pa sve do kraja 20. stoljeća, brojnost većine vrsta plijena pala je pod utjecajem ljudi, a u mnogim su regijama neke vrste potpuno nestale. Danas, s porastom populacija divljih vrsta, vukovi ponovno pronalaze prirodni plijen. U svakom slučaju, vukovi povećavaju svoj teritorij sve dok dostupnost plijena ne postane dovoljna, što je prirodan način kontrole gustoće populacije, budući da čopor brani resurse svog teritorija od drugih vukova.

Pitanja o zimskom hranjenju i ograđenim prostorima za divljač bit će obrađena kasnije (vidi str. 54).

Kakve učinke ima pojava vukova na druge divlje životinje?

Vukovi ranije otkrivaju bolesne divlje životinje i love ih mnogo učinkovitije od ljudskih lovaca, pomažući time u smanjenju širenja bolesti. Tako mogu smanjiti rizik od epidemija i čak ih u potpunosti spriječiti.

S druge strane, vukovi se također mogu zaraziti bolestima koje nose domaće životinje ili druge divlje životinje. Šuga, salmoneloza, babezioza, štenećak te druge infekcije i parazitske bolesti mogu se prenijeti izravno, preko krpelja i kukaca ili putem okoliša. Bolesni predator brzo će umrijeti ili se brzo oporaviti, zbog čega su vidljivo bolesni vukovi rijetka pojava. Bjesnoća može dovesti do promjena u ponašanju. Dugotrajna i opsežna borba protiv bjesnoće diljem Europe rezultirala je uspjehom. Dugi niz godina broj prijavljenih slučajeva u sjevernoj, zapadnoj i srednjoj Europi ostao je nizak te je bio ograničen na šišmiše i uvezene kućne ljubimce. Bjesnoća nije u potpunosti suzbijena u istočnoj i jugoistočnoj Europi, a glavni su prijenosnici obične lisice i kunopsi koji žive u područjima gdje su prisutni vukovi.

Plijen koji vuk ne pojede u potpunosti odmah pojedu drugi mesojedi i strvinari. Strvinari, poput bjeloglavih supova, sve više pate od nedovoljne dostupnosti hrane u mnogim područjima njihove trenutačne rasprostranjenosti, a mogu imati posebne koristi od prisutnosti vuka. Međutim, još uvijek su potrebna daljnja istraživanja na ovu temu.

Neke manje vrste zvijeri, kao što su čagalj, a vjerojatno i lisica, pod utjecajem su prisutnosti vukova koji im predstavljaju rivale u lovu na plijen. U Sloveniji su čagljevi nestali iz područja u kojima se vuk nastanio.

Desno: Istraživanja uzoraka izmeta pokazala su da su obične srne na vrhu jelovnika vukova koji žive u Njemačkoj.

Jesu li vukovi opasni za ljude?

Iskustvo prikupljeno diljem svijeta pokazuje da vukovi koji su odrasli i žive u divljini u načelu nisu u opasni za ljude. Međutim, riječ „opasan“ ne shvaćaju svi na jednak način, zbog čega je dobro pogledati statistiku.

Oko 18.000 vukova živi u Europskoj uniji, i u vrlo rijetko i u vrlo gusto naseljenim područjima. Susreti između ljudi i vukova događaju se svakodnevno. Većinu vukova ljudi niti ne primijete. Statistički gledano, vukovi uzrokuju manje od jedne smrtne nesreće u deset godina. Napadi vukova na ljude diljem svijeta tijekom proteklih 400 godina sažeti su u sveobuhvatnom istraživanju koje je proveo Institut NINA (2001). Od 1950. do 2000. godine, u Europi je potvrđeno 59 incidenata. U 38 slučajeva vukovi su bili zaraženi bjesnoćom. Pet od tih napada završilo je smrću. Od preostalog 21 slučaja, četiri su završila fatalno, a svi su se dogodili u Španjolskoj. Napadi koji nisu uzrokovani bjesnoćom mogu se pripisati gotovo isključivo vukovima ili vučjim križancima koje su hranili ljudi ili koje su, kao u Latviji i Litvi, izazvali odbjegli ili polupripitomljeni vukovi koji nisu razvili prirodan strah od čovjeka.

U Indiji su takvi problemi istaknutiji, ali uglavnom zbog životnih uvjeta povezanih sa siromaštvom. Vukovi pronalaze malo prirodnog plijena, ali često imaju pristup ljudskim leševima.

Iako se populacija vuka u Europi povećala u posljednjih 30 godina, broj nesreća povezanih s vukovima se smanjio. U Rumunjskoj, europskoj zemlji s najvećom populacijom vukova (oko 3.000), postoji samo nekoliko prijavljenih slučajeva o ljudima koje su ugrizli vukovi, i to samo kada su ih pastiri pokušali napasti. Vukovi doista redovito lutaju naseljima u Rumunjskoj bez incidenata. Također, redovito prolaze kroz gradove u drugim područjima.

Vukovi obično izbjegavaju kontakt s ljudima. Međutim, susreti vukova i ljudi na samo nekoliko metara udaljenosti ipak se događaju. Može postati

opasno kada vukovi počnu povezivati pozitivna iskustva s ljudima. Vuk MT 6, poznat i kao Kurti (mladi vuk iz čopora Münster u Donjoj Saskoj u Njemačkoj), bio je jedan od tih vukova. Kada se vukove hrani, oni prvo uče tražiti hranu od ljudi, a zatim postaju povjerljivi i nametljivi. To se može dogoditi i kada se ljudi pokušaju igrati s vučjim mladuncima ili ih dirati. Nemoguće je predvidjeti kako će se mladi vuk razviti nakon takvog iskustva. Nije preporučljivo da divlje životinje ni u kojem slučaju budu u blizini ljudi, a to se odnosi na sve divlje vrste. Vukovi su se intenzivno lovili stoljećima, tako da su prirodno razvili određeni oprez i suzdržanost prema ljudima. Manje opreznih vukova ranije su se morali boriti za svoj život. S druge strane, vukovi su vrlo prilagodljivi. Teško je reći kako će vukovi reagirati kroz određeno razdoblje kada su gotovo sva njihova iskustva s ljudima ili u blizini ljudi pozitivna, a ne negativna. Primjerice, mladunci vukova koji rano nauče da su ljudi izvor hrane, kasnije mogu potražiti blizinu ljudi i od njih tražiti hranu. Vukove se također ne bi trebalo slijediti radi promatranja ili fotografiranja. Oni mogu postati opasni, naročito kada su bolesni. Bjesnoća nije svugdje uspješno suzbijena, osobito u istočnoj Europi, ali vukovi nisu njezini glavni prijenosnici.

Što trebam učiniti ako naiđem na vuka?

Vrlo malo ljudi primjećuje kada su vukovi u blizini. Čak i ako je vuk odmah pored planinarske staze, obično će se sakriti i čekati dok ljudi ne prođu. Ako bude iznenađen ili neočekivano otkriven, vuk će se povući ili udaljiti. To neće nužno biti udaljenost na kojoj se ljudi osjećaju ugodno, nego će se udaljiti koliko to želi.

U područjima u kojima vukovi stalno žive, uvijek će biti prilika za njihovo promatranje. U tim područjima, psi bi trebali ostati blizu ljudi i biti na uzici. U protivnom, vučji čopori slobodne pse mogu otjerati, napasti ili čak ubiti. Općenito govoreći, u slučaju susreta s vukom, vrijedi sljedeći savjet: ostanite mirni. Ako se zbog male udaljenosti osjećate nelagodno možete glasno vikati ili pljeskati, zauzeti agresivan stav i pokušati izgledati veće.

Ljudi ponekad pobuđuju interes vukova. Oni tada pažljivo prate što se događa. Na taj način upoznaju ljudska naselja i uče koja ponašanja pogoduju njihovoj sigurnosti. Ako osjete da su ih ljudi postali svjesni, obično brzo i tiho nestaju. Životinje se ni u kojim okolnostima ne bi smjele mamiti hranom ili slijediti. Ipak, pojedini vukovi mogu sa zanimanjem gledati drugu stranu. Slično kao mladi psi, i mlade vukove vodi razigrana znatiželja. Ako opetovano prilaze ljudima, psima ili gradovima, uvijek ih treba pokušati prestrašiti.

U područjima naseljenima vukovima, u rijetkim slučajevima, ljudi mogu naići na jednog od njih, što je posve prirodno. Međutim, vukove koji aktivno i opetovano prilaze ljudima ili se čak prema njima agresivno ponašaju, trebalo bi strašiti, najlakše stvaranjem buke, ili bi trebalo pozvati stručnjake odnosno interventni tim (u Hrvatskoj djeluje Interventni tim za vuka i risa čiji rad koordinira Ministarstvo zaštite okoliša i energetike, op. ur.).

Desno: Susreti s vukovima su rijetki, ali se ipak događaju.

Zašto vukovi dolaze u gradove?

Kada se vukovi nađu u području gdje ljudi žive, lokalni se stanovnici često pitaju zašto. U većini je slučajeva odgovor jednostavan: gladni su. Kućni ljubimci bez dovoljne zaštite, životinjski otpad, hrana za životinje i divlje životinje koje su vučji plijen mogu izazvati interes vukova. Osim toga, neke divlje životinje (zec, srna, divlja svinja) često se nalaze na rubu naselja ili u njima. S druge strane, ljudsko naselje može biti i prečica za vukove ako najkraći put do njihovog cilja prolazi kroz selo. Znatiželja, osobito kod mladih vukova, također ih može navesti da „istražuju“ ljudska naselja. U svakom slučaju, treba obratiti pozornost da ljudi ne namame vukove u stambena područja.

Vukove koji namjerno pristupaju ljudima i posebno su očiti treba pažljivo promatrati. Ako su vukovi posebno zainteresirani za ljude, traže od njih hranu, postaju nametljivi, žele da se ljudi igraju s njima ili se ponašaju agresivno, a pokušaji da ih se prestraši nisu uspješni, onda je ne samo opravdano, nego i preporučljivo te životinje ukloniti iz populacije. U takvim slučajevima postoji opasnost da su vukovi namjerno i stoga namjerno traže hranu u ljudskom okruženju. Radnje koje se mogu i trebaju poduzeti u pojedinačnim slučajevima regulirane su nacionalnim planovima upravljanja i međunarodnim pravnim okvirima. Međutim, nije neuobičajeno da vukovi promatraju ljude sa sigurne udaljenosti iz svojih skrovišta, sve dok se osjećaju neprimijećeno ili neugroženo. Također je poznata činjenica da su mladunci vrlo znatiželjni i u manjoj mjeri izbjegavaju ljude nego što to čine starije životinje.

Trebaju li vukovi divljinu?

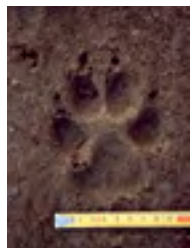
Ne trebaju nužno, budući da su vukovi vrlo prilagodljivi. Ako u blizini ima ljudi, šume služe kao skrovišta. Ali velike, guste šume ili netaknuta područja divljine vukovima nisu nužno potrebna za preživljavanje. Oni mogu živjeti gotovo u bilo kojem području i vrsti krajolika, od Španjolske do Sibira, uključujući okruženja koja su pod jakim utjecajem ljudi. Dostupnost plijena je ključna. Međutim, gusta cestovna mreža predstavlja opasnost za vukove. Vukovi često prelaze velike udaljenosti i stoga često dolaze u opasnosti da ih udari automobil ili vlak. Od 2000. godine, više od 70 % svih mrtvih vukova pronađenih u Njemačkoj stradalo je na prometnicama.

Mogu li vukovi živjeti u krajoliku srednje Europe koji je oblikovao čovjek?

Da, mogu. Vukovi su navikli na suživot s ljudima. Oni gotovo uvijek dijele svoje stanište s ljudima u Europi. Na uobičajenim teritorijima veličine od 200 do 300 km² vuk stalno nailazi na ceste, staze, kuće i gradove. Poput ostalih divljih vrsta, vukovi će uključiti svaku vrstu ljudske infrastrukture u svoj teritorij. Stoga nije neuobičajeno vidjeti vukove blizu ili čak usred ljudskih naselja. Pokušavaju se kretati uz što manju potrošnju energije i preferiraju rute bez prepreka, kao što su divlji putovi ili šumske ceste.

Kako mogu znati ima li vukova u regiji?

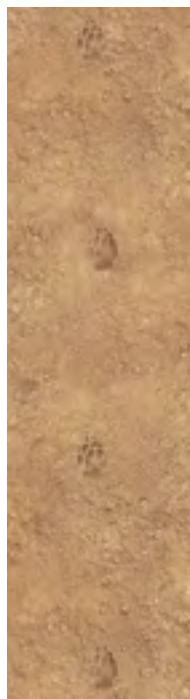
Tumačenje tragova je umjetnost o kojoj je napisano mnogo knjiga. Genetički dokazi smatraju se najtočnijom potvrdom prisutnosti vukova. Svi ostali znakovi i tragovi samo su naznake prisutnosti, ali ovdje bismo željeli istaknuti neke od najvažnijih pokazatelja.

Otisak jedne šape, savršen trag

Tragovi i znakovi:

Otisak šape (odrasli vukovi): Odrasli vukovi hodaju na prstima i ostavljaju blago zaobljeni otisak s 4 nožna jastučića i tragove kandži, duljine 9 do 13 cm. Prsti su vrlo simetrični. Ovi otisci lako se mogu zamijeniti s otiskom šape psa i ta se mogućnost ne može potpuno isključiti. Stoga je nemoguće nedvojbeno identificirati vuka na temelju jednog otiska šape.

Dužina koraka: Ona može uvelike varirati i ovisiti o načinu hodanja, veličini i brzini vuka, kao i o drugim čimbenicima, kao što su nagib i površina terena. Duljina koraka također ne daje nedvojbene dokaze o tome da se radi o vuku, a ne o psu.

Praćenje tragova: Vukovi često trče u „ravnoj liniji“ stavljajući stražnje šape točno na otisak koji su ostavili prednjim šapama. Zimi vole trčati u koloni, točno stopama svojih prethodnika. To otežava određivanje broja životinja. Oni odlučno trče preko velikih udaljenosti bez stalnog odstupanja lijevo ili desno od svoje odabrane rute.

Tipičan uzorak ravnog traga

Ostaci strvine srne

Strvina: Predator koji je počinio štetu se relativno pouzdano može identificirati na temelju ozljeda na tijelu plijena, tragova oko tijela i načina na koji je životinja pojedena. Međutim, potpuna sigurnost može se postići samo ispitivanjem genetičkog materijala, tj. „genetičkog otiska prsta“, npr. iz tragova sline ostavljenih na strvini. Ako je genetički materijal dovoljno očuvan, životinje se mogu identificirati pojedinačno.

Izmet s mnogo dlake

Fekalijs (izmet): Izmet se obično s relativnom sigurnošću može pripisati vuku ako u tom području nema čagljeva i divljih pasa ili pasa koji se također hrane divljim životinjama (ili kućnim ljubimcima). Crijevna DNA može se dobiti iz svježeg izmeta koji je moguće analizirati kako bi se odredilo podrijetlo i spol životinje.

Vuk

Izgled: Čak i stručnjacima koji često viđaju vukove teško je identificirati vuka s apsolutnom sigurnošću. Postoje psi koji su vrlo slični vukovima. Način na koji se vuk kreće i ponaša pomaže iskusnom stručnjaku u identifikaciji vrste. Vuk obično hoda pravocrtno, mekše i odlučnije od psa.

Njemački ovčar

Ljudi i vukovi – potencijalni sukobi i pitanja

Vukovi i javna sigurnost

Kada govorimo o opasnosti koju predstavljaju za ljude, vukovi su na lošem glasu. Mnoge negativne priče potječu iz mjesta pogođenih ratom i epidemijama. U takvim okolnostima vukovi mogu povremeno vrebat i ljude. Nema dokaza da vukovi ugrožavaju javnu sigurnost. Međutim, nesreće se ne mogu isključiti u vrlo rijetkim slučajevima kada se poklopi nekoliko nepovoljnih čimbenika.

Jesu li veći čopori vukova, tj. velike obiteljske skupine, opasnije za ljude od manjih?

Ne, ni u kojem području naseljenom vukovima o tome nema dokaza. Sve nesreće istražene posljednjih godina bile su pojedinačni slučajevi i nisu se odnosile na veličinu vučje skupine.

Je li još uvijek sigurno da se djeca igraju sama u šumi?

Da, djeca iz drugih dijelova svijeta u kojima žive vukovi također se igraju u šumi. Kako bi se rizik od nesreća sveo na najmanju moguću mjeru, treba se pridržavati nekih savjeta za ponašanje u suživotu s divljim životinjama. Ne slijedite vukove, ne hranite ih i izbjegavajte brloge s njihovim leglima. Takve se mjere opreza primjenjuju i kada se radi o drugim divljim vrstama koje mogu napasti kada su ugrožene (poput divljih svinja) ili koje mogu prenijeti bolesti (poput lisica). Općenito govoreći, manja se djeca ne bi trebala igrati u šumi bez nadzora, bilo u području s vukovima ili bez njih.

Treba li zatvoriti vrtiće u šumi?

Ne (vidi gore).

Jesu li putovi do škola još uvijek sigurni, naročito u udaljenim dijelovima grada?

Da. U zemljama EU-a s mnogo vukova, djeca često prolaze dugačkim putovima kroz šume i livade bez ikakvih incidenata.

Trebamo li očekivati porast broja prometnih nesreća zbog divljih životinja?

Postoji stvarna opasnost da će sami vukovi nastradati u prometu. Međutim, nema dokaza da se opasnost povećava za ostale divlje vrste. Kada vukovi love, moguće je da će otjerati divljač na cestu, što može dovesti do nesreća. No takvi incidenti nemaju statistički značajnu učestalost, već je gustoća divljači na određenom području obično odgovorna za povećan broj nesreća.

Jesu li kampovi sigurni u područjima s vukovima?

Da. U njima također morate ukloniti sve ostatke hrane i ne smijete hraniti vukove.

Hoće li događaji kao što su festivali na otvorenom privući vukove jer u blizini ima mnogo smeća?

Ne, to su jednokratni događaji, a smeće se brzo odvozi. Prvo pravilo za suživot s vukovima vrijedi i za ovaj scenarij: ne hranite vukove namjerno ili nenamjerno na način na koji se mogu naviknuti (primjerice ostavljanjem ostataka hrane u prirodi).

Trebaju li općine izdavati sigurnosna upozorenja ili nuditi obuku?

„Sigurnosna upozorenja“ korisna su za vlasnike pasa i poljoprivrednike, ali nisu nužna za širu javnost. S druge strane, informiranje i obuka na svim razinama veoma su važni.

Mogu li vukovi prenositi bolesti koje mogu biti opasne i za ljude?

Jedini bitan rizik je bjesnoća. Smatra se da u sjevernoj, srednjoj i zapadnoj Europi nema bjesnoće. Samo u istočnoj i jugoistočnoj Europi (primjerice u Srbiji ili Grčkoj) povremeno i dalje dolazi do slučajeva bjesnoće, a kontroliraju se ciljanim kampanjama cijepljenja (posljednji zabilježeni slučaj „zemaljskog“ oblika bjesnoće, u Hrvatskoj zabilježen je 2014. godine, op. ur.). Međutim, statistika o bjesnoći u Europi pokazuje da vukovi nisu među glavnim nositeljima bolesti u područjima pogođenima bjesnoćom. Lisice su primarni prijenosnici, čak i u područjima u kojima ima vukova. Ako se bjesnoća pojavi u području u kojem ranije nije bilo bjesnoće, vlasti obično provode hitne mjere sprječavanja nastanka ili daljnjeg širenja zaraze.

Treba li kućne ljubimce zaštititi od vukova?

Vukovi mogu vrebat i pse, mačke i druge kućne ljubimce. Prema tome, kućni ljubimci ne bi trebali slobodno lutati u područjima u kojima žive vukovi. Sposobnost psa da prati vučji trag može ga koštati glave. Mačke traže sigurnost na stablima ako ih goni vukovi, baš kao i kada ih goni pas. Kunići, zamorci, patke, kokoši ili druge domaće životinje moraju biti pod nadzorom ili dostatnom zaštitom ne samo od vukova, nego i od drugih potencijalnih predatora poput kuna, lisica ili jastrebova.

Vukovi mogu predstavljati veliki izazov za stočare.

Vukovi i poljoprivreda

Osim svojih uobičajenih izvora hrane, vukovi mogu vrebat i stoku. Poljoprivrednici su među prvima koji itekako osjećaju prisutnost vukova. Koje su posljedice za uzgoj stoke općenito te u posebnim uvjetima kao što su planinski pašnjaci ili u obalnim područjima? Koja rješenja postoje?

Je li stoka na pašnjacima sigurna od napada vukova?

Ne bez odgovarajućih sigurnosnih mjera.

Ubijaju li vukovi odrasle krave ili konje?

To se može dogoditi, ali rijetko. Što je više stoke i manje dostupnog divljeg plijena, to je veća opasnost. Pasma i način držanja životinja igraju važnu ulogu. Osim toga, tu su i vukovi koji su specijalizirani za određeni životinjski plijen i koji će sve više napadati telad i stoku ako za to imaju priliku.

Trebam li očekivati da će moje životinje bježati od vukova na velike udaljenosti?

Da. Pojedine se ovce mogu udaljiti od stada i nekoliko kilometara. Ovce se obično kasnije pokušavaju ponovno pridružiti drugim ovcima. Skupine i pojedinačne životinje odvojene od glavnog stada mogu lutati širokim područjem nakon bijega.

Uspaniče li se životinje na ispaši kada su vukovi u blizini?

Ako vuk napadne, ovce i koze će se uspaničiti. Trajanje takvog stanja između ostaloga ovisi o pasmini i prijašnjim iskustvima ovaca ili koza. Napadi na goveda su rjeđi. Govedo će reagirati djelomično na temelju svojih prijašnjih iskustava i sastava stada (telad, junad ili odrasla goveda) te u određenoj mjeri na temelju svoje pasmine. I konji se mogu uspaničiti kada ih napadnu vukovi. Njihova reakcija uvijek ovisi o prijašnjem iskustvu s vukovima. Magarci imaju manji instinkt za bijeg od konja i vrlo

su oprezni i obrambeni. Međutim, oni nisu u stanju učinkovito se obraniti od vukova.

Mogu li očekivati više ozljeda stoke?

Da, ako životinje na ispaši nisu odgovarajuće zaštićene.

Može li stres uzrokovan vukovima dovesti do mrtvorodenja kod ovaca, koza, krava ili kobilica?

Da. Napad vuka (ili psa) može prouzročiti dovoljno stresa za izazivanje pobačaja kod životinja.

Mogu li vukovi prenijeti bolesti na stoku?

Iako vukovi mogu prenositi bjesnoću, glavni su prijenosnici lisice i kunopsi u zemljama u kojima je bjesnoća endemski zastupljena. Većina drugih zabrinjavajućih bolesti koje se vežu uz stoku, kao što su salmoneloza i lažna bjesnoća, ne može se s mesojeda, poput vuka, lisica, pasa i mačaka, prenijeti na stoku.

Kokcidiozu goveda uzrokuju jednostanični organizmi koji su uobičajeni u prirodi. Mlada goveda posebno su osjetljiva na parazite koji žive na pašnjacima (zbog čega se kokcidioza goveda često naziva „proljevom teladi“). Gotovo svi divlji sisavci mogu širiti ove patogene.

Oslabljuje li stres govedo i čini li ga osjetljivijim na bolesti?

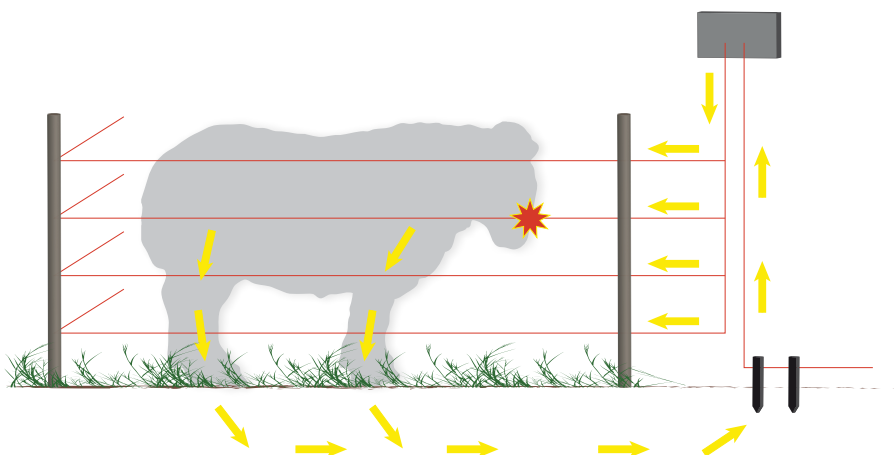
Ako je stres kroničan, odgovor je potvrđan. Međutim, napadi vukova samo privremeno uzrokuju intenzivan stres. Stoga je malo vjerojatno da pojedinačni napadi na stado goveda utječu na razvoj životinja i tjelesnu masu. U svakom slučaju, još uvijek nema znanstvenih dokaza koji bi to potkrijepili, a konkretna istraživanja tek treba provesti.

Mnogi poljoprivrednici drže perad ili kućne ljubimce kao što su mačke. Hoće li to i dalje biti moguće uz prisutnost vukova u tom području?

Da, pod uvjetom da dobiju odgovarajuću zaštitu. Ove životinje ne smiju slobodno lutati, osobito ne noću. Mačke bi mogle postati žrtve vuka ako ne stignu na sigurno mjesto na stablu ili na zgradi. Međutim, mačke nisu omiljeni vučji plijen.

Mogu li ipak ostaviti životinje na ispaši noću?

Samo uz odgovarajuću zaštitu.

Domaće životinje zahtijevaju učinkovitu zaštitu. Gornji dijagram pokazuje kako funkcionira električna ograda. Najniža žica ne smije biti postavljena više od 20 cm od tla. Napon ne smije biti veći od 4.000 volta ili 5 džula. Neravan teren i strukture kao što su jarci također moraju biti ogradeni. Električne žice moraju biti čvrste, a vegetacija na tlu porezana kako bi se spriječio gubitak napona. Električna ograda mora se svakodnevno kontrolirati.

Jesu li životinje koje pasu na pašnjacima u opasnosti i tijekom dana?

Da, osobito za vrijeme slabe vidljivosti, tj. u magli, na jakoj kiši ili u sumrak.

Mogu li se planinski pašnjaci koristiti za ispašu kada su vukovi u tom području?

Ovisi. Troškovi potrebni za dostatnu zaštitu mogu učiniti gospodarenje pašnjacima neprofitabilnim na nekim vrstama terena. Opterećenje koje to stvara za farmu može značiti da se ispaša na planinskim pašnjacima više ne isplati u pojedinačnim slučajevima. U svakom slučaju, troškovi utrošenog vremena, materijala, držanja pasa te osoblja potrebnog za zaštitu pašnjaka ne smiju pasti isključivo na leđa poljoprivrednika. Na pašnjacima se vrši gospodarska djelatnost i slijedi se određeni sustav koji se sastoji od raznih dobro usklađenih elemenata. Kada se dodaju novi elementi (kao što su vukovi i zaštita stada), sustav se mora mijenjati u skladu s time, što uključuje obrasce ispaše i ostale radnje na farmi. Poljoprivrednici koji se ne uspiju prilagoditi u opasnosti su velikog smanjenja profitabilnosti.

Je li u redu držati telad na otvorenom u igluu?

Iglui za telad su prijenosni mali torovi u kojima se telad drži izvan staje, na svježem zraku. Obično se postavljaju neposredno uz staje. Još uvijek nije istraženo pružaju li dovoljnu zaštitu u slučaju napada vukova. Boksovi i površine za trčanje ne bi smjele biti dostupne vukovima. Područje oko iglua može se osigurati prijenosnom električnom ogradom.

Mogu li vukovi provaliti u planinske kolibe, recimo noću?

To je malo vjerojatno ako su vrata i prozori zatvoreni. Korisnici planinskih koliba ne bi ni u kojem slučaju smjeli hraniti vukove niti ostavljati ostatke hrane u okolici.

Jesu li pastiri u opasnosti od napada vukova ili vučjih čopora?

Nema takvih poznatih slučajeva, čak ni u područjima u kojima žive vukovi, osim iznimaka opisanih u prvom dijelu (bolesni vukovi ili isprovocirani vukovi).

Što da učinim ako naiđem na vuka s ranjenom životinjom ili strvinom?

Vuk će obično otići. U pravilu, napustite to mjesto i prijavite strvinu.

Što da učinim ako nađem vuka u staji ili štaglju?

Ako se to dogodi, povucite se i dopustite vuku da pobjegne. Sljedeći korak je utvrditi kako je vuk ušao. Vuk se može vratiti, tako da poljoprivrednici moraju biti oprezni.

Šuljaju li se vukovi u staje sa životinjama?

Vukovi obično ne ulaze u zatvorene prostore, ali prozori bez rešetaka ili otvorena vrata ne predstavljaju prepreku. Mnogo je više dokumentiranih dokaza da risovi, medvjedi i lisice ulaze u zgrade.

Ako vuk uđe u ograđeni prostor za divljač, hoće li ubiti sve životinje?

Možda će ubiti nekoliko životinja, ali je malo vjerojatno da će sve životinje biti žrtve napada, osim ako je ograđeni prostor malen i sadrži samo nekoliko životinja.

Mogu li očekivati naknadu za gubitke ako se životinje ozlijede u panici, primjerice natrčavanjem na ogradu?

Obično je potreban dokaz o počinitelju kako bi se ostvarilo pravo na naknadu štete. Planovi upravljanja i drugi propisi razlikuju se diljem Europe i imaju različite postupke za podnošenje zahtjeva. U nekim državama taj proces može biti prilično dugačak ili se ne provodi u praksi (U Hrvatskoj postupak naknade štete od vuka i drugih strogo zaštićenih vrsta provodi Ministarstvo zaštite okoliša i energetike. Oštećenik ima pravo na naknadu isključivo za izravnu štetu na domaćim životinjama gdje je nedvojbeno utvrđeno da je vuk počinitelj, op. ur.).

Tko plaća štetu i hvata životinje kada se zbog panike probiju iz ograđenog prostora?

U većini se slučajeva ne isplaćuje naknada za štetu na ogradi. U pravilu, sami vlasnici moraju uhvatiti životinje. Pojedine države imaju svoje propise o tome tko može biti odgovoran za takvu štetu, slično kao kod štete koju uzrokuju divlji psi. U nekim se područjima kao dobro rješenje vezano uz zahtjeve za štetu prouzrokovanu velikim zvijerima pokazalo osiguranje od odgovornosti ili zajednički fond za štete. Pojednosti su navedene u njihovim planovima upravljanja.

Isplaćuje li se naknada ako se životinje moraju ranije vratiti u staju, što rezultira neiskorištavanjem planinskih ili drugih pašnjaka čije je korištenje ugovoreno kao mjera održavanja travnjačkih staništa?

Ovdje se ne radi o izravnim posljedicama preseljenja stada u nizine, kao što je trošak krmiva. Subvencije iz programa EU-a mogu se ukinuti ako se područja pašnjaka manje koriste. Zato je potrebno razviti najbolje moguće strategije zaštite i ispaše na lokalnim razinama kako bi pašna stoka mogla obavljati svoj „posao“. EU mora donijeti i propise kojima se promiče učinkovita upotreba pašnjaka.

Divlje životinje koje se drže zajedno u gušćim skupinama na hranilištima, u torovima ili, kako je ovdje prikazano, u zimskom ograđenom prostoru, privlače pozornost vukova.

Isplaćuje li se naknada za troškove osoblja i materijala korištenih za ponovno hvatanje odbjeglih životinja na pašnjacima?

Regulacije troškova, koji uključuju troškove putovanja veterinara, razlikuju se od države do države, a neke su više povoljnije za poljoprivrednike od drugih. Prilikom izrade propisa za isplatu naknada bilo bi razumno uračunati sve te troškove.

Mogu li pastirski psi čuvari pomoći u zaštiti od napada vukova?

Da! Dresirani pastirski psi dobro obavljaju posao čuvanja stada ovaca i krda drugih domaćih životinja. Međutim, psi moraju biti pažljivo dresirani i vođeni. Stručnjaci moraju redovito procjenjivati pokazuju li psi znakove nepoželjnog ponašanja. Nadalje, potrebno je prilagoditi ogradene prostore i sustav ispaše ovaca i drugih domaćih životinja kako bi se osiguralo učinkovito korištenje pasa. Kod pojedinačnih malih stada, korištenje pasa može biti neisplativo.

Pastirski psi čuvari čuvaju i brane stada od napada vukova.

Tko plaća kupnju, održavanje, njegu i osiguranje pastirskih pasa čuvara?

U lokalnim područjima trebaju se razviti rješenja koja zadovoljavaju lokalne uvjete. U nekim državama, vlade ili organizacije za zaštitu prirode pružaju podršku za kupnju pasa čuvara stada. Nabava ovakvih pasa ekonomski je smislenija ako se oni koriste za čuvanje većih stada domaćih životinja.

Mogu li se pastirski psi čuvari zimi držati na farmi?

Općenito, da. Pse čuvare treba držati zajedno s ovcima pod nadzorom iskusnih vodiča pasa. Psi su vrlo oprezni i obično laju svaki put kada netko prođe, što može predstavljati smetnju ako se farma nalazi u blizini drugih stambenih zgrada. Psi moraju biti dresirani da ne napadaju nepoznate ljude i pse, a u nekim slučajevima može biti bolje da se premjeste na pogodnije farme tijekom zimskih mjeseci.

Mogu li se pastirski psi čuvari koristiti u područjima s razvijenim turizmom?

Općenito da, ako znate postupati sa psima i pripremiti ih za njihov rad. Važno je da psi imaju mirnu narav i nisu agresivni prema drugim psima, turistima, djeci, brdskim biciklistima itd. Neke zemlje razvijaju procjene podobnosti i testove za pse čuvare stada. Tako se osigurava da se, kao i kod drugih radnih pasa, za uzgoj i praktične zadatke koriste samo sposobne životinje. Takve vrste testova trebaju biti uobičajene u zemljama u kojima žive vukovi. U ovom području ima još mnogo posla. Pravila ponašanja za turiste naročito su potrebna u područjima gdje se može pronaći stoka na slobodnoj ispaši, psi čuvari stada i vukovi.

Mogu li magarci ili ljame u stadu ovaca prestrašiti vukove?

Magarci su oprezne životinje s prirodnom averzijom prema svim predatorima. Djelotvorno zastrašuju pse, risove i pojedinačne vukove u nekim okolnostima. Iako su magarci dobri u davanju upozorenja, njihova obrambena uloga je dvojbena. Ljame su se također pokazale učinkovitima protiv nešto manjih predatora kao što su risovi, ali ne preporučuju se za vukove.

Mogu li pastirski psi čuvari štiti i druge domaće životinje osim ovaca?

Da, psi su izvorno obučeni da štite cijele farme i pastirske kampove, kao i sve njihove životinje. Nakon što se upoznaju s novim stadom, psi čuvari počinju živjeti zajedno sa životinjama te ih štiti jednako kao što bi štiti i stado ovaca.

Jesu li pastirski psi čuvari jedini način zaštite stoke od napada vukova?

Ne. Postoji nekoliko načina zaštite domaćih životinja. Električne ograde mogu biti dovoljne, ali to ovisi o vrsti, ograđenim prostorima, terenu itd. Broj pasa ovisit će o veličini stada i terenu. Ponekad je neizbježno da pastiri i njihovi ovčarski psi, obično u pratnji pasa čuvara stada, brinu o stadu. Angažiranje profesionalnih pastira ima brojne prednosti: stado je dobro zbrinuto jer ga pastir može voditi na odgovarajuće pašnjake, izbjegava se prekomjerna i nedovoljna ispaša, a pastiri se mogu brinuti o ovcama koje se odmaraju, janjcima te bolesnim i povrijeđenim životinjama. Profesionalni pastiri su obučeni stručnjaci za stočarstvo koji posjeduju visoko specijalizirana znanja i vještine.

Vukovi i lovstvo

Lovci prilikom lova uvijek moraju biti svjesni divljih životinja. Kada se vučji teritoriji preklapaju s područjima na kojima živi divljač, lovci se moraju prilagoditi. Ovaj odjeljak obrađuje neka od njihovih pitanja i briga na temelju onoga što danas znamo.

Ubijaju li vukovi samo slabe i bolesne životinje?

Ne. Vukovi idu za lakim plijenom, zbog čega su bolesne i slabe životinje velik dio njihove prehrane. Međutim, oni jedu i zdrave životinje. Za više informacija, pogledajte stranice 26. - 34.

Jesu li vukovi posebno usredotočeni na jednu vrstu divljači?

Obično ne. Mogući izuzeci mogle bi biti divlje životinje koje imaju malo mogućnosti prirodne obrane ili čije obrambene strategije nisu prikladne za određeno područje. Jedan primjer je muflon, mala divlja ovca izvorno pronađena samo na Korzici i Sardiniji, a koja je otada unesena u mnoge druge dijelove Europe. Vukovi često imaju sklonosti prema određenim vrstama koje su česte ili ih je posebno lako uloviti. Te se sklonosti mogu mijenjati tijekom godine ili od regije do regije. Vukovi također uče određena ponašanja koja im omogućuju poseban uspjeh s određenim plijenom, što može dovesti do specifičnih sklonosti ili strategija lova.

Mogu li vukovi ozlijediti ili ubiti i velike, zdrave i zrele životinje?

Da, ako okolnosti to dopuštaju.

Lijevo: Tijekom vremena, divlje životinje prilagođavaju se prisutnosti vukova, a moraju se prilagoditi i lovci.

Ubraja li se divljač koju su ubili vukovi u odstrelnu kvotu tijekom sezone lova?

Statistički gledano, za strvine životinja koje su ubili vukovi smatra se da su uginule prirodno. Hoće li se ubrajati u odstrelnu kvotu za određeno područje ili ne, ovisi o lokalnim zakonima o lovstvu. Određeni dio koji odlazi na vučji plijen mogao bi se ubrojiti u odstrelne kvote. Idealno, taj bi se dio temeljio na omjeru životinja koje su odstrijelili lovci i onih koje su ubili vukovi te na usporedivim iskustvima u drugim zemljama.

Hoće li mi biti nadoknađeni gubici za divljač koju su ubili vukovi?

Prema postojećim zakonima o lovstvu, divlje životinje nemaju vlasnika. Lovci imaju pravo koristiti divljač, ali nemaju pravo vlasništva.

Ova mlada divlja svinja nema mnogo šanse protiv tri vuka.

Hoće li se rast populacija divljači u području promijeniti kada se u njega nasele vukovi? Moram li planirati manji lovni napor?

Ponovno pojavljivanje vukova u Saskoj u Njemačkoj nije smanjilo populaciju običnog jelena, srne i divlje svinje. Istraživanja na običnim jelenima i vukovima kojima su stavljene GPS ogrlice pokazuju da se divljač relativno brzo prilagođava prisutnosti vukova. Istraživanja u Skandinaviji, Sloveniji i Italiji ukazuju na to da vukovi nemaju značajan utjecaj na dinamiku populacija lokalnog plijena, ali rezultati variraju od regije do regije i od vrste do vrste.

Istraživanja u Sjevernoj Americi otkrila su da vukovi mogu ograničiti broj pojedinačnih vrsta poput losa u kanadskom Yukonu. Divlje vrste, stanište i drugi čimbenici, osobito ljudski utjecaj, pomažu odrediti kako vukovi mogu utjecati na populacije plijena. Prisutnost hranilica, ograda za skloništa ili drugih građevina koje je napravio čovjek također mogu igrati ulogu, iako su dodatna istraživanja potrebna kako bi se to potvrdilo. U svakom slučaju, odstrelna bi kvote trebale odražavati brojnost divljači u određenom području i smrtnost uzrokovanu velikim zvijerima.

Ubijaju li vukovi uvijek svoj plijen odmah ili ozlijeđene životinje imaju priliku pobjeći?

To ovisi o lovnim vještinama vuka i o tome koliko je plijen snažan. U pravilu, vukovi će progoniti ozlijeđenu životinju, osim ako je ona u blizini drugih životinja, npr. u ograđenom prostoru.

Trebam li zbrinuti ubijenu divljač i prijaviti sve strvine?

Divljač koju ubiju vukovi ne bi se trebala zbrinjavati jer je vukovi još mogu pojesti (tako ne moraju ubijati više plijena). Međutim, ubijene domaće životinje moraju biti prijavljene lokalnim vlastima i moraju se zbrinuti u skladu s propisima EU-a iz područja veterinarstva i sigurnosti hrane. Trenutačno se razmatraju predložene izmjene propisa osmišljene kako bi se pomoglo predatorima i strvinarima.

Love li vukovi i noću?

Da. Vukovi love kad god je njihov plijen aktivan. U područjima intenzivnog lova, mnoge su divlje životinje vrijeme svoje najveće aktivnosti pomaknule na sumrak i noćne sate, zbog čega su i vukovi aktivni u to vrijeme.

Mogu li vukovi istjerati divljač iz mog lovništva u susjedna područja?

Da. Zbog vukova divljač može tražiti nova staništa, barem privremeno. Ovo pitanje zahtijeva daljnja istraživanja.

Jesu li brojevi koje prijavim u proljeće još uvijek iskoristivi u jesen ili je divljač stalno u pokretu kada su prisutni vukovi?

Čim su vukovi prisutni na određenom području, divlje će se životinje držati mjesta na kojima se osjećaju sigurno. To od lovaca ili lovočuvara može zahtijevati da promijene način na koji bilježe broj i sastav populacije plijena. Stopa rasta i smrtnosti populacije plijena također se može promijeniti. Sve te podatke treba uzeti u obzir pri određivanju odstrelnih kvota. Općenito, potrebna su daljnja istraživanja u ovom području.

Hoće li više životinja umrijeti od stresa koji uzrokuju vukovi i hoće li se zimski gubici povećati?

Za to postoji mala vjerojatnost. Vukovi kod divljih životinja ne uzrokuju stalni stres, oni izazivaju stres kod potencijalnog plijena samo tijekom relativno kratkog razdoblja potjere i napada. Ako su životinje pod dugoročnim stresom iz drugih razloga, predatori povećavaju fizički i mentalni pritisak s kojim se plijen suočava.

Vukovi uglavnom pridonose općem zdravlju populacije divljači. Dokazi pokazuju da vukovi potiču prirodnu selekciju, usporavaju širenje bolesti i smanjuju zimske gubitke ubijajući slabije životinje koje bi inače polako umirale od gladi. No potrebno je još istraživanja kako bi se spoznao učinak njihove prisutnosti na druge divlje životinje.

Mogu li hraniti divljač kada oskudijeva u hrani ili će to privući vukove?

Hranjenje divljih životinja opravdano je na mjestima gdje su staništa izgubljena ili više nisu dostupna. Osim toga, hranilice drže biljojede podalje od mladih stabala i drugih osjetljivih biljaka. Hranilice zasigurno mogu privući i vukove, ali hoće li se to dogoditi ili koliko često, ovisi o raznim čimbenicima koji zahtijevaju daljnje istraživanje.

Može li se vukove držati podalje od zimskih hranilica?

Ne. Vukovima se može spriječiti ulazak u zimski ograđeni prostor do određene mjere, ali ih se ne može držati podalje od zimskih hranilica otvorenog pristupa.

Što se događa ako vuk uđe u zimski ograđeni prostor? Hoće li ostati dok ne usmrti sve životinje?

Ne, ali može ozlijediti ili čak ubiti nekoliko životinja. To ovisi o veličini ograđenog prostora, broju životinja koje sadrži i sposobnosti životinja da se sakriju i pobjegnu. Potrebno je više iskustva i istraživanja.

Hoće li se štete koje uzrokuje divljač povećati kada su prisutni vukovi?

Štete se mogu povećati ili smanjiti. Još uvijek nije moguće donijeti zaključke. Do danas je provedeno nekoliko istraživanja na različitim područjima s prisutnošću vuka. Iako različita, sva su pokazala da opseg i učestalost šteta ovisi o brojnim čimbenicima.

Jesu li psi krvosljednici u opasnosti od napada vukova?

U područjima s vukovima, psi su doista pod povećanim rizikom. U neposrednoj blizini lovaca, malo je vjerojatno da će lovački psi naići na vuka. Ako tijekom ili nakon lova ipak naiđu na vuka, a lovac je još uvijek od njega udaljen, mogu biti otjerani ili napadnuti.

Hoće li biti teže loviti divljač?

To je moguće dok se divljač još uvijek prilagođava na prisutnost vukova, iako će u konačnici ovisiti o uvjetima područja na kojem se divljač nalazi. Uspjeh lova ovisit će i o ponašanju lovaca, njihovoj spremnosti da promijene svoj stil lova i o tome hoće li lovačko zakonodavstvo takve promjene dozvoliti. Potrebno je više iskustva i istraživanja u srednjoeuropskim i alpskim uvjetima.

Hoće li se proces parenja kopitara promijeniti?

Područja parenja običnih jelena, kozoroga i divokoza ovise o tome kakva staništa preferiraju ženke. Sasvim je zamislivo da može doći do promjena. Istraživanje o običnim jelenima kojima je stavljen GPS ovratnik u njemačkom vučjem području pokazalo je da vukovi nisu imali trajni učinak na proces parenja. Međutim, čak i neovisno o vukovima, ponekad dolazi do značajnih promjena u napretku i trajanju parenja jelena svake godine. U normalnim okolnostima, mušjaci spremni na parenje preveliki su i previše agresivni da bi ih napali vukovi. Daljnja istraživanja u drugim europskim vučjim područjima ovdje bi također bila korisna.

Je li još uvijek moguće loviti sa čeke ili promatračnice ili će vuk sve onemogućiti?

Još uvijek je moguć lov sa čeke ili s promatračnice. Ovaj oblik lova primjenjuje se i u drugim regijama s populacijama vuka. Međutim, mogu biti potrebne određene prilagodbe vezane uz lokaciju, strategiju i vrijeme.

Koliko je lov uz gonjenje divljači opasan za goniče i pse?

Goniči nisu u opasnosti ako ne natjeraju vuka u kut ili ga napadnu. Ako pas sam naiđe na vukove tijekom lova na velikom području, to može biti opasno. Što je više ljudi na tom području, veća je vjerojatnost da će se vukovi povući. Kratko čekanje prije oslobađanja pasa dat će vukovima priliku da se povuku.

Vuk je međunarodno zaštićena vrsta. Je li moguće da će se u mojem lovištu nametnuti ograničenja ili će lov biti zabranjen zbog njegova utjecaja na vukove?

To bi mogao biti slučaj ako lov stvarno utječe na živote vukova. Primjerice, potrebno je izbjegavati bilo kakvo uznemiravanje u blizini brloga kada vuk podiže svoje mlade. Osim uznemiravanja unutar njihovog staništa, lov nema drugih dugoročnih učinaka na vukove.

Privlače li vukove područja s velikom gustoćom divljači?

Vukovi su se raširili preko velikih teritorija. Tamo gdje je gustoća divljači velika, njihov je teritorij obično manji nego u područjima gdje su izvori hrane oskudni. Velike koncentracije plijena, nezaštićena stada ovaca i umjetni izvori hrane mogu privući vukove i utjecati na veličinu njihova teritorija. Detaljna istraživanja o ovim pitanjima neophodna su za uvjete u srednjoeuropskim i alpskim regijama.

Mogu li vukovi smanjiti velike populacije srna, običnih jelena, divokoza i divljih svinja (dvopapkara)?

Utjecaj vukova na populacije njihova plijena ovisi o kontekstu. Ni u istočnoj Njemačkoj, Italiji, Sloveniji ni Slovačkoj nije dokazana izravna veza između gustoće dvopapkara u području, uspjeha lova i pojave vuka. Slična istraživanja u Skandinaviji također pokazuju da vukovi samom svojom prisutnošću ne smanjuju gustoću velikog životinjskog plijena. Međutim, u nekim je dijelovima Sjeverne Amerike bilo slučajeva u kojima se populacija divljači smanjila. Vukovi su tamo regulirali populaciju losa u nekim regijama.

Na gustoću populacije divljači uvijek utječe mnogo različitih čimbenika, od kojih je najvažnija opskrba hranom. Velike populacije divljih životinja mogu se naći kada je hrane u izobilju. To se može dogoditi prirodno, npr. kad oluje oštete velike površine šume omogućavajući rast novih biljaka, ili u toplim godinama kada raste mnogo bukvice i žirova koji su omiljeni divljim svinjama. Umjetni izvori hrane ili određene poljoprivredne prakse također mogu povećati gustoću biljojeda. U svakom slučaju, vukovi mogu promijeniti staništa, skloništa i ponašanje plijena. Ipak, još uvijek ima više pitanja nego odgovora, zbog čega je potrebno daljnje istraživanje u srednjoeuropskim i alpskim regijama.

Lov jest i ostat će legitimna i važna aktivnost, čak i u područjima u koja se vuk vratio.

Hoće li se broj životinja koje lovci odstrijele smanjiti nakon dolaska vukova na to područje?

To ovisi o tome koliko je populacija divljih životinja blizu prekomjernog izlova.

U većini istraživanih područja u srednjoj Europi i Alpama, broj životinja koje su ulovili lovci nije se značajno smanjio nakon povratka vukova. Dok lovci preferiraju velike, zdrave životinje, vukovi preferiraju vrebati slabije i bolesnije životinje koje se mogu uhvatiti s manje napora. Međutim, vukovi mogu značajno smanjiti populacije nekih osjetljivih vrsta divljači. Muflon je jedan primjer toga. Mnogi čimbenici utječu na broj životinja ubijenih u određenoj sezoni lova, a jedan od važnijih je lovčeva vlastita motivacija za lov.

Ako je gustoća divljači niska, hoće li stradati više stoke?

Ako je stoka neprikladno zaštićena, hoće. Ako je plijen oskudan, vukovi će se okrenuti otpadu i ostacima hrane, ako su dostupni. Ako se poveća omjer vukova u odnosu na divlje životinje, povećava se tendencija vukova za vrebanjem stoke. Ako su životinje na paši odgovarajuće zaštićene od vukova, vukovi će proširiti svoj teritorij dok ne budu imali dovoljno hrane.

Desno: Srna je čest vučji plijen.

027°F - 003°C

07/02/2017

Vukovi i šumarstvo

Šumski radnici i šumari također se kreću kroz staništa vuka. To je dovoljan razlog da se ispita njihov utjecaj na vukove.

Trebam li očekivati ograničenja za rad u šumarstvu ako vukovi žive u šumi?

Vuk je zaštićen EU Direktivom o staništima*. Ipak, ograničenja se očekuju samo u području oko brloga, gdje je nužno spriječiti uznemiravanje kada vukovi podižu svoje mlade. Osim toga, nema zakonskih ograničenja za uobičajeno korištenje poljoprivrednog zemljišta ili šuma u kojima žive vukovi. Prilikom izgradnje ograda, potrebno je osigurati da se ne ogradi brlog s mladuncima.

Hoće li biti više štete koje uzrokuje divljač kada vukovi nastanjuju područje?

To je moguće, ali moguće je i suprotno. Pitanje oštećenja šuma u velikoj mjeri ovisi o strukturi šuma i drugim čimbenicima, uključujući vrste divljači, uznemiravanje, opskrbu hranom te sastav flore i faune.

Ako zbog vukova ne uspijem naći lovozakupnike kojima ću iznajmiti svoje zemljište, hoću li imati pravo na naknadu?

Ne, za to nema pravne osnove. Velike štete koju uzrokuje divljač i niski prihodi od lova mogu smanjiti vrijednost lovišta. Situaciju u nekim planinskim regijama u kojima ima mnogo snijega i u kojima su uvjeti općenito nepovoljni zimi, a uz to imaju visok postotak zaštićenih šuma, potrebno je detaljnije ispitati.

* EU direktiva o očuvanju prirodnih staništa i divlje faune i flore u zemljama EU-a za očuvanje biološke raznolikosti. Vidi i poglavlje „Vukovi i politika“.

Vukovi i šumarstvo - odgovori na neka dodatna pitanja.

Koliko je siguran šumski radnik koji hoda sam kroz šumu?

Siguran je pod uvjetom da ljudi ne hrane vukove. Vukovi čak ni ne brane svoje mladunce i brlog od ljudi. Radije čekaju priliku da odvedu svoje štence u novo skrovište.

Vukovi i turizam

Krajoblik i priroda temelj su regionalnog turizma. U skladu s time, karizmatične vrste divljih životinja, poput vuka, svojim visokim medijskim profilom utječu i na regionalni turizam.

Jesu li planinari na stazama u opasnosti od vukova?

Ne. Opasnosti za planinare, brdske bicikliste ili skijaše turiste vrlo su niske u svim poznatim europskim vučjim područjima.

Možemo li i dalje održavati događaje izvan sela ili stambenih područja bez izlaganja posjetitelja opasnostima?

Odgovor je bezuvjetno da.

Jesu li lokalne vlasti i turističke agencije odgovorne ako vuk prouzroči nesreću na jednoj od planinarskih staza koje su one odredile i označile?

Ne. Jednako vrijedi i za nesreće koje uključuju druge divlje životinje. Štoviše, vjerojatnost nesreća s vukovima na pješačkim stazama izuzetno je niska. Ne postoji obveza osiguranja sigurnosti.

Geocaching je vrlo popularan. Je li i dalje siguran?

Vukove, kao i sve ostale divlje životinje, ne smije se uznemiravati u područjima u kojima traže utočište, osobito kad odgajaju svoje mladunce. Stoga bi geocacheri trebali ostati izvan tih područja.

Lijevo: Prisutnost velikih zvijeri može koristiti turističkim agencijama u planinskim regijama.

Trebaju li lokalne vlasti i turističke agencije ukazivati posjetiteljima na moguće opasnosti od vukova npr. u brošurama, na internetskim stranicama ili pomoću informacijskih ploča?

Ljude bi trebalo osvijestiti o opasnosti za pse koji nisu na uzicama. Općenito se preporučuje davanje općih informacija o ponašanju divljih životinja u regiji i načinu postupanja s njima. Te bi informacije trebale uključivati i popis kontakata kojima treba prijaviti opažanje vuka.

Nema izravne opasnosti od vukova, ali opće je pravilo izbjegavati rekreativne aktivnosti kada su prisutne divlje životinje. Rekreativni sportovi namijenjeni su za određene staze i određena područja. Kada ljudi odlutaju s utabanih staza kroz skloništa divljih životinja, oni mogu postati opasnost za divlje životinje.

Je li moguće da ćemo morati zatvoriti određene staze ili rute jer bi mogle uznemiriti vukove?

To bi bilo neobično, ali zatvaranje je moguće u područjima gdje rijetke i zaštićene vrste podižu svoje mlade. To bi mogao biti tetrijeb jednako kao i vuk.

Hoće li prisutnost vukova potaknuti posjetitelje, osobito one s malom djecom, da izbjegavaju našu regiju?

To bi mogao biti slučaj u početku ako se posjetiteljima i lokalnom stanovništvu ne osiguraju obrazovanje u ranoj fazi i kvalitetne informacije temeljene na činjenicama.

Je li nam još uvijek dopušteno reklamirati terenske turističke aktivnosti kao što je skijanje?

Vukovi ne predstavljaju izravnu opasnost. Međutim, takve se aktivnosti trebaju provoditi samo u područjima namijenjenima za rekreativne sportove na kojima divlje životinje nisu prisutne. Ako se ljudi kreću kroz staništa izvan utabanih staza tijekom zime ili tijekom sezona parenja i razmnožavanja, mogu postati opasnost za divlje životinje.

Postoje li turističke regije s populacijama vukova koje još i dalje privlače velik broj posjetitelja?

Da, uspješan turizam u vučjim područjima je moguć. To su dokazali mnogi primjeri u njemačkoj Saskoj, zapadnim francuskim Alpama, Visokim Tatrama u Slovačkoj, turističkim područjima u Sloveniji i dobro razvijenim regijama Karpata u Rumunjskoj. Međutim, turisti nikad ne koriste ta područja u potpunosti, nego se obično kreću u određenim zonama. Vučji teritorij proteže se šire od toga. Ako su vukovi uznemireni turističkom aktivnošću, preselit će se u druga područja.

Je li prisutnost vukova i izvor prihoda za turizam?

Apsolutno. Mnogi će posjetitelji biti zainteresirani za sudjelovanje u „šetnji s vukovima“ ili u „praćenju tragova“. Vukovi nude regionalnom turizmu dodanu vrijednost. Međutim, vukove se ni u kojim okolnostima ne bi trebalo dodatno privlačiti ili hraniti radi obilaska. Praćenje svježih vučjih tragova također je krajnje nemarno. S druge strane, profesionalno vođene šetnje i predavanja o vukovima i njihovoj ulozi kao ključnoj vrsti izvrsna su prilika za ukazivanje na potrebe divljih životinja i osvježavanje posjetitelja o odgovornom postupanju s prirodom i područjima s bogatom tradicijom.

Vukovi i zaštita prirode

Vuk je zaštićena vrsta. Njegova prisutnost utjecat će na sastav faune i odnose između životinja. Općenito govoreći, ekosustavi se uravnotežuju nakon ulaska nove vrste, ili povratka vrste koje dugo nije bilo. Cilj zaštite prirode jest razmatranje svih načina na koje vukovi mogu utjecati na prirodna okruženja u kojima su se ponovno pojavili ili već obitavaju.

Utječe li vuk na ugrožene i rijetke vrste poput tetrijeba i drugih ptica koje se gnijezde na tlu?

To je moguće u nekim slučajevima. Međutim, vukovi jedu i druge životinje kojima su plijen ptice koje se gnijezde na tlu i druge rijetke vrste kao što su lisice, čagljevi, rakuni i kunopsi. Na taj način vukovi smanjuju broj manjih predatora i nadoknađuju rijetke vrste plijena koji jedu. U pravilu, rijetke vrste su vučji plijen samo kada im se putovi susretnu, što se događa poprilično rijetko.

Može li vuk uzrokovati izumiranje vrsta?

Na lokalnoj razini, da. To se događa kada se prirodna obrana vrste ne može prilagoditi pritisku vukova (što nije slučaj ni kod jedne od europskih autohtonih vrsta) ili kada se vrsta preseli u stanište koje nije prikladno za njezinu prirodnu obranu. Mufloni su dobar primjer. Njihovo su izvorno stanište stjenoviti mediteranski otoci, a dovedeni su u srednju Europu prije stotinjak godina u svrhe lova. No mnoga područja u Njemačkoj i Austriji u kojima sada žive sadrže malo stjenovitih terena na koje bi instinktivno pobjegli na sigurno kada bi se suočili s predatorima. Zbog toga su ove ovce posebno ugrožene od strane vukova.

Preferiraju li vukovi naseljavanje u zaštićenim područjima?

Ta su područja obično premala da privuku vukove. Međutim, mogu poslužiti kao lokacije za brlog za njihova legla ili za parenje. Također su prikladna kao koridori koji povezuju udaljena staništa. Velika neometana područja bez lova i drugih znakova ljudske prisutnosti privlačna su vukovima. Međutim, to je samo jedan od uvjeta koji stanište mora imati kako bi zadovoljilo potrebe vuka.

Pomažu li vukovi ugroženim i rijetkim životinjskim vrstama?

To je moguće ako kontroliraju manje predatore poput lisice, kune ili jazavca. Općenito, vukovi mogu povećati biološku raznolikost regije.

Što se događa s Natura 2000 područjima* i planinskim pašnjacima kada se ekstenzivno stočarstvo napušta?

Kontrolirana ispaša na područjima bogatim vrstama, na nizinskim i planinskim pašnjacima, stvorila je veliku raznolikost biljnih vrsta. Ako je ispaša na tim područjima prekomjerna ili nedovoljna, njihova se bioraznolikost smanjuje. Različiti instrumenti financiranja u zemljama EU-a promiču kontroliranu ispašu, dok državna tijela i lokalne organizacije zahtijevaju da se ta područja za ispašu održavaju kao zaštićena prirodna područja. Međutim, i dalje su potrebna izvediva rješenja za provođenje ovih mjera. Jedna od mogućnosti je angažiranje stočara. Iskusni stočari mogu osigurati prilagodbu potrebe za ispašom lokalnim uvjetima, a zajedno sa psima čuvarima mogu i učinkovito zaštititi stada ovaca od vukova.

* Područja ekološke mreže Natura 2000 su područja zaštićena temeljem odredbi Direktive o staništima i Direktive o pticama. Vidi i poglavlje „Vukovi i politika“.

Mogu li ograđeni prostori za stoku promijeniti raspon vrsta na nekom području?

Da, ovisno o broju ovaca po kvadratnom metru i trajanju ispaše u ograđenim prostorima.

Smiju li vukovi biti ubijeni u opasnim situacijama?

Samo ako su ljudi u neposrednoj opasnosti. U protivnom, ubijanje vuka zahtijeva posebnu dozvolu i prethodnu temeljitu analizu.

Kao što su pokazala iskustva na drugim mjestima, ugrožene ptice poput tetrijeba mogu imati koristi od prisutnosti vukova.

Vukovi i politika

Uspješan oporavak europskih populacija vukova i njihov povratak na prijašnja staništa ne bi se mogli provesti bez stroge pravne zaštite u skladu s međunarodnim i nacionalnim zakonima i propisima.

Koji je globalni pravni okvir za zaštitu vuka?

U Konvenciji o zaštiti europskih divljih vrsta i prirodnih staništa, 51 zemlja i Europska unija dogovorile su se o očuvanju i zaštiti divljih biljaka i životinja i njihovih staništa. Vuk je naveden u Dodatku II. Konvencije (vrste kojima je potrebna stroga zaštita). Strogo zaštićene vrste navedene u Dodatku II. „ne smiju se uznemiravati, hvatati, ubijati ili prodavati“.

Konvenciju o međunarodnoj trgovini ugroženim vrstama divljih životinja i biljaka (CITES) od 3. ožujka 1973. potpisalo je više od 180 država. Ona uspostavlja smjernice za trgovinu zaštićenim životinjama i njihovim proizvodima te ograničava uvoz i izvoz životinja ili njihovih dijelova (kože, lubanja, kosti itd.). Vuk je ovdje naveden u Dodatku II. (ugrožene vrste). Nekim populacijama prijeti izumiranje i navedene su u Dodatku I. Ova konvencija prenesena je u europski pravni okvir Uredbom Vijeća o zaštiti vrsta divlje faune i flore uređenjem trgovine njima (br. 338/97) u Prilogu A 1997. godine.

Koji propis štiti vukove u Europskoj uniji?

Kako bi ispunila svoju obvezu kao ugovorna strana, Europska unija implementirala je Bernsku konvenciju usvajanjem Direktive o pticama (Direktiva Vijeća 79/409/EEZ) 1979. godine i Direktive o staništima (Direktiva Vijeća 92/43/EEZ) 1992. godine. Direktiva o staništima nastoji osigurati nadnacionalnu zaštitu prirodnih staništa te divljih životinja i

biljaka. Trenutačno je više od 1.000 vrsta životinja i biljaka uključeno u baze podataka o vrstama te u dodatke Direktive. Vukovi su uključeni u Dodatak IV., u kojem su navedene vrste kojima je potrebna stroga zaštita. Budući da postoji rizik da će neke vrste iz Dodatka IV. biti zauvijek izgubljene, njihova staništa također su zaštićena navođenjem u Dodatku II. u kojem su navedene vrste koje zahtijevaju proglašavanje posebnih područja očuvanja. Vuk je naveden i u Dodatku II. Direktive.

Što status stroge zaštite vukova zabranjuje?

Oko 1.000 vrsta zaštićenih prema Direktivi o staništima navedeno je u njezinim dodacima. Vuk je naveden u Dodatku IV. (vrste kojima je potrebna stroga zaštita) Direktive o staništima za većinu država članica EU-a. Članak 12. obvezuje države članice da uspostave sustav stroge zaštite za životinjske vrste navedene u Prilogu IV., koje među ostalim zabranjuju:

- » sve oblike namjernog hvatanja ili ubijanja
- » namjerno uznemiravanje, osobito tijekom razmnožavanja, podizanja mladih i migracije
- » oštećivanje ili uništavanje lokaliteta za razmnožavanje ili odmor
- » držanje, prijevoz i prodaju ili razmjenu jedinki iz divljine.

Zašto je vuk izostavljen iz Dodatka IV. u nekim regijama ili državama?

Deset različitih populacija vukova u Europi nije ravnomjerno raspoređeno po državama članicama, a njihove veličine i kretanja znatno se razlikuju. Cilj Direktive o staništima jest omogućiti svim navedenim vrstama (i staništima) postizanje i održavanje povoljnog stanja očuvanosti. Populacije vrsta koje ispunjavaju uvjete povoljnog stanja očuvanosti mogu, ali ne moraju uvijek biti navedene u Dodatku V. („Vrste čije uzimanje i eksploatacija može biti podložno mjerama upravljanja”) umjesto u Dodatku IV. To se odnosi primjerice na populaciju pirinejskih vukova sjeverno od rijeke Duero, za koju se procjenjuje da broji od 2.200 do 2.500 vukova. Za usporedbu, južno od rijeke, izolirana populacija Sierra Morene nalazi se u posebno kritičnom stanju i stoga nije navedena u Dodatku V. (U Hrvatskoj je vuk naveden na Dodatku IV., op. ur.).

Jesu li populacije vuka navedene u Dodatku V. manje zaštićene od onih u Dodatku IV.?

Vrste navedene u bilo kojem dodatku strogo su zaštićene, iako postoje razlike ovisno o dodatku. Za vrste navedene u Dodatku V. mjere upravljanja ne smiju ugroziti povoljno stanje očuvanosti¹ populacije ili njegovo postizanje. Kako bi se to postiglo, od država članica zahtijeva se kontinuirano praćenje stanja očuvanosti¹ (članak 11.).

¹ Članak 1. (i) Direktive o staništima definira stanje očuvanosti kao povoljno kada „podaci o dinamici populacije dotične vrste pokazuju da se vrsta održava na dugoročnoj osnovi kao održiva komponenta svojih prirodnih staništa, dok se prirodno područje vrste ne smanjuje, niti je vjerojatno da će se smanjiti u doglednoj budućnosti, a postoji i vjerojatno će i dalje postojati dovoljno veliko stanište za održavanje svojih populacija na dugoročnoj osnovi“.

Za vrste navedene u Dodatku IV., nacionalne vlasti mogu dopustiti (smrtonosno) uklanjanje jedinki iz posebnih razloga, kao što su sprječavanje ozbiljnih gubitaka stoke te ako ne postoji zadovoljavajuća alternativa uklanjanju pojedine životinje (članak 16.). Opcija selektivnog uklanjanja (tj. ubijanja) vuka s nepoželjnim ponašanjem potrebna je kao posljednja mjera za zaštitu društvene prihvatljivosti i ravnoteže javnih interesa.

Države članice mogu regulirati vrstu ili određenu populaciju vrste navedene u Dodatku V. npr. lovom. Međutim, zabranjena su neselektivna sredstva (članak 15.), a održavanje povoljnog stanja očuvanosti (preduvjet za bilo koju vrstu iz Dodatka V.) mora se osigurati kontroliranjem područja, vremena i načina izuzimanja životinja (članak 14.).

Zanimljivo je da su vukovi u Poljskoj navedeni u Dodatku V. Direktive o staništima, ali poljsko nacionalno pravo jamči im punu zaštitu. Lov na vukove nije legaliziran u Poljskoj. Time se naglašava proizvoljni karakter članka 14.

Suprotno tome, vlasti u Francuskoj i Švedskoj, gdje su vukovi navedeni u Dodatku IV., opetovano su dopuštale ograničeni lov na vukove, unatoč činjenici da se za nijednu populaciju ne može smatrati da ima povoljno stanje očuvanosti u skladu s definicijom iz Direktive o staništima.

U trenutku kada se u pitanje dovedu takve iznimke, važnost učinkovitog sustava praćenja za upravljanje vukovima postaje očigledna. Pažljivo praćenje pomaže u ranom otkrivanju izvora nepoželjnog ponašanja vukova i na tom će temelju biti moguće uvesti nesmrtonosne mjere upravljanja. Ono također daje znanstvenu osnovu za odluke koje se odnose na takve iznimke.

Mnoge europske populacije vukova porasle su u posljednjih deset godina. Zašto bi i dalje trebali biti zaštićeni?

Kako bi se dugoročno stabilizirale populacije vukova, potrebno je uspostaviti europsku metapopulaciju koja obuhvaća pojedinačne zdrave populacije vukova koje mogu razmjenjivati jedinke, npr. širenjem. Time se smanjuje rizik od parenja blisko srodnih životinja i gubitka genetičke raznolikosti te se povećavaju izgledi za dugoročni opstanak vrste u Europi. Trenutačno postoje populacije koje su, iz ekološke perspektive, tek nedavno osnovane, kao što su one u alpskim regijama, u nizinama srednje Europe i u Skandinaviji. Dok se vuk ne vrati i u druge regije Europe, one će igrati ključnu ulogu u povezivanju već postojećih populacija. Istovremeno, od ključne je važnosti da postojeće populacije rastu više od povoljnog stanja očuvanosti kako bi mogle osigurati izvorne populacije za druga područja Europe kada mladi vukovi napuštaju svoje čopore i osnivaju vlastite.

Budući da vučji teritoriji često prelaze državne granice, vučji potomci često putuju na velike udaljenosti, a vukovi su vršni predatori te su im gustoće populacija prirodno niske. Sukladno tome, susjedne zemlje moraju koordinirati politike zaštite vukova. Idealno, koordinirana politika osigurava da kumulativni učinak pravnih iznimaka ne bude štetan (Linnell, Salvatori i Boitani, 2007).

Bi li vlasnicima stoke pomoglo kad bi Europska unija svugdje dopustila ograničen lov na vukove?

To je malo vjerojatno. Nema naznaka o značajnom dugoročnom smanjenju gubitaka stoke u područjima u kojima se love vukovi u usporedbi s područjima ili vremenima u kojima se ne love. Naprotiv, lov na vukove može oštetiti populacije kada su ubijeni roditelji, a neiskusni adolescenti izlaze sami. Uistinu postoje dokazi da su neiskusni adolescenti usmjereni na stoku zbog njezine lake dostupnosti.

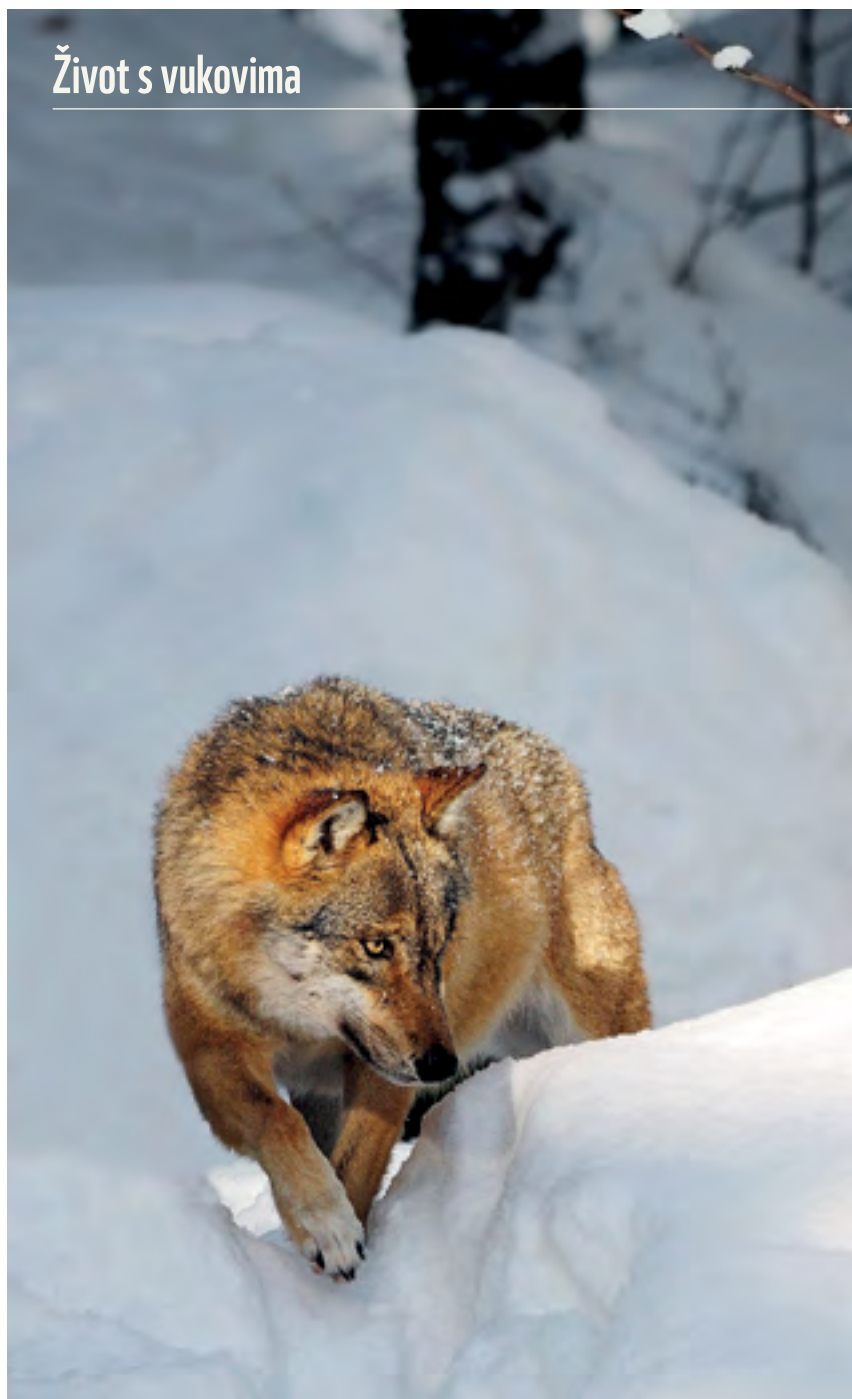
Potpuna eliminacija lokalnih vučjih čopora nije u skladu s Direktivom o staništima. Osim toga, takve radnje samo bi privremeno smanjile pritisak na stoku. Zbog njihovih dugih migracija tijekom adolescencije, samo je pitanje vremena kada će naići sljedeći vuk.

Širenje vukova donosi sukobe koji mogu dovesti do žestokih javnih rasprava. Kako Europska unija pomaže ublažiti postojeće sukobe?

Štete na stoci glavna su točka sukoba na mjestima gdje su prisutne populacije vukova. Nezaštićena i nedovoljno zaštićena stoka suočena je sa znatno većim rizikom od napada od zaštićene stoke (vidi „Vukovi i poljoprivreda“). Kao posljedica toga, međunarodna iskustva ukazuju na velike gubitke od napada u područjima koja su vukovi nedavno ponovno kolonizirali, u kojima su tradicionalne mjere zaštite napuštene nakon što su vukovi nestali. Gubici, kao i sukobi koji su uslijedili, obično se smanjuju kada se poduzmu ispitane mjere zaštite stoke. Međutim, nužne promjene u poljoprivrednoj praksi često su skupe. Neke države članice koriste postojeća sredstva Europske unije kako bi financijski podržale vlasnike stoke u usvajanju mjera zaštite te za nadoknadu gubitaka od vukova. Nažalost, ne postoji poseban europski financijski instrument za potporu mjerama zaštite stoke. Trenutačne potpore povezane s vukovima vrlo su birokratizirane i strogo ograničene po farmi. Bez obzira na sukobe vezane uz velike zvijeri, mnogi se stočari koji uzgajaju stoku koja slobodno pase suočavaju s gospodarskim izazovima.

Točan tekst Direktive može se naći na sljedećim internetskim stranicama: http://ec.europa.eu/environment/nature/legislation/habitatsdirective/index_en.htm

Život s vukovima

Troškovi koje uzrokuju vukovi nisu ravnomjerno raspoređeni. Dok neki ljudi sliježu ramenima, drugi se žale na štete, gube stoku i primorani su mijenjati poljoprivredne prakse, a treće veseli povećanje brojnosti ove velike zvijeri. Dugoročno, divlje životinje imaju priliku živjeti u miru s nama samo ako smo spremni prihvatiti suživot u zajedničkom staništu. Opstanak vukova zahtijeva naše prihvaćanje i spremnost da snosimo sve povezane troškove. Kako bi se osigurala ravnomjerna raspodjela troškova i koristi od divljih životinja, bez obzira na to jesu li to vukovi ili jeleni, potreban je jasan okvir i politički smjer. Cilj bi trebao biti omogućavanje opstanka vukova, minimiziranje sukoba, promicanje zaštite prirode i uzimanje u obzir interesa poljoprivrednika, lovaca i drugih korisnika prostora.

Potrebne su odgovarajuće mjere na tri razine:

- » otvorena i iskrena komunikacija sa svim dionicima
- » učinkoviti mehanizmi za neposredno djelovanje u područjima gdje su vukovi rasprostranjeni
- » dugoročne mjere koje će nam pomoći osigurati fleksibilnost u budućnosti.

Informiranje i komunikacija - transparentno, otvoreno, iskreno

- » Objektivne tehničke informacije i obrazovanje o vukovima (i drugim divljim vrstama) moraju biti lako dostupni.
- » Planovi upravljanja ili drugi odgovarajući dokumenti moraju sadržavati detaljne kriterije za različite obrasce ponašanja vukova i učiniti te kriterije lako dostupnima javnosti.
- » Potrebno je pokrenuti dijalog i rasprave s predstavnicima svih zainteresiranih strana na lokalnom, regionalnom, državnom i međudržavnom nivou.
- » Potrebno je oformiti radne skupine sastavljene od predstavnika svih dionika koje moraju biti usmjerene ka cilju uz pomoć neovisnih i iskusnih stručnjaka.

Neposredne mjere - praktične, brze i uz što manje birokracije

U pogođenim područjima moraju se provoditi odgovarajuće preventivne mjere kako bi se spriječile štete. To uključuje:

- » mjere zaštite stoke
- » osnivanje kontaktne točke za prijavu šteta i pružanje informacija o alatima za ublažavanje štete
- » informiranje i savjetovanje o mogućim preventivnim mjerama i financijskoj potpori za te mjere, kao i savjete o naknadi štete i pomoć u podnošenju zahtjeva za naknadu štete
- » naknade za prevenciju i kompenzaciju koje se provode uz što manje birokracije za usmrćene i ozlijeđene životinje, gubitak dresiranih lovačkih pasa itd.

Dugoročne mjere koje je potrebno redovito prilagođavati s obzirom na budući razvoj

- » Prilagoditi sustave za ispašu stoke koja je najviše ugrožena od vukova (primjerice ovce i koze).
- » Prilagoditi prakse u upravljanju divljim životinjama i lovstvu.
- » Prilagoditi mjere održavanja staništa ekstenzivnom uzgoju ovaca na otvorenom.
- » Prilagoditi upravljanje u strmim planinskim područjima kako bi se izbjegle opasnosti od erozije i lavina te očuvala staništa.
- » Povećati popratna istraživanja u svim povezanim područjima.
- » Uvesti prateće obrazovne programe:
 - » uključiti informativne sastanke o postupanju s velikim zvijerima kod različitih zainteresiranih skupina
 - » uključiti informacije o velikim zvijerima u školski program.
- » Uspostaviti potrebne mehanizme kojima će se stalno pratiti brojnost i rasprostranjenost populacije, ponašanje vukova te bilježiti ilegalno ubijanje i smrtnost uz aktivnu suradnju i komunikaciju svih interesnih skupina, prvenstveno zaštite prirode, lovaca, šumara i poljoprivrednika.

Sve zainteresirane strane, uključujući širu javnost, moraju biti uključene. Otvorena komunikacija ključ je učinkovitog upravljanja vukovima.

Literatura:

- Akçakaya, H. R., Mills, G., Doncaster, C. P. (2007). The role of metapopulations in conservation. pp. 64-84, in: Macdonald, D. W., Service, K. (eds.). Key Topics in Conservation Biology. Blackwell Publishing, Oxford, UK.
- Ansorge, H., Holzapfel, M., Reinhardt, I., Kluth, G., Wagner, C. (2010). Das erste Jahrzehnt: Die Rückkehr der Wölfe. Biologie unserer Zeit 4 (40): 244-253, Wiley-VCH Verlag Weinheim.
- Bayerisches Landesamt für Landwirtschaft (Hrsg.) (2009). Rückkehr von Luchs, Wolf und Bär - Was tun als Nutztierhalter? Faltblatt.
- Blanco, J. C. (ed.) (2012). Towards a population level approach for the management of large carnivores in Europe. Challenges and opportunities. Bericht im Auftrag der Europäischen Kommission. Madrid, Spanien.
- Boitani, L. und Mech, D. (2003). Wolf social ecology. In "Wolves: Behavior, Ecology and Conservation". The University of Chicago Press, Chicago and London. 448 pp.
- Brainerd, S., Breitenmoser, U., Kojola, I., Liberg, O., Loe, J., Okarma, H., Pedersen, H. C., Promberger, C., Sand, H., Solberg, E. J., Valdmann, H. und Wabakken, P. (2002). The fear of wolves: A review of wolf attacks on humans. NINA/NIKU report, NINA Norsk institutt for naturforskning, Trondheim, Norway, 65 pp.
- Chapron, G., P. Kaczensky, J. D. C. Linnell, M. von Arx, D. Huber, H. Andrén, J. Vicente López-Bao, M. Adamec, F. Álvares, O. Anders, L. Balčiauskas, V. Balys, P. Bedő, F. Bego, J. C. Blanco, U. Breitenmoser, H. Bnaseth, L. Bufka, R. Bunikyte, P. Ciucci, A. Dutsov, T. Engleder, C. Fuxjäger, C. Groff, K. Holmala, B. Hoxha, Y. Iliopoulos, O. Ionescu, J. Jeremic, K. Jerina, G. Kluth, F. Knauer, I. Kojola, I. Kos, M. Krofel, J. Kubala, S. Kunovac, J. Kusak, M. Kutal, O. Liberg, A. Majic, P. Mannil, R. Manz, E. Marboutin, F. Marucco, D. Melovski, K. Mersini, Y. Mertzanis, R. W. Mystajek, S. Nowak, J. Odden, J. Ozolins, G. Palomero, M. Paunovic, J. Persson, H. Potocnik, P.-Y. Quenette, G. Rauer, I. Reinhardt, R. Rigg, A. Ryser, V. Salvatori, T. Skrbinek, A. Stojanov, J. E. Swenson, L. Szemethy, A. Trajçe, E. Tsingarska-Sedefcheva, M. Vana, R. Veeroja, P. Wabakken, M. Wölfl, S. Wölfl, F. Zimmermann, D. Zlatanova, and L. Boitani. Recovery of large carnivores in Europe's modern human-dominated landscapes. Science, 346(6216): 1517-1519. <http://dx.doi.org/10.1126/science.1257553>
- Chapron, G., P. Kaczensky, J. D. C. Linnell, M. von Arx, D. Huber, H. Andrén, J. Vicente López-Bao, M. Adamec, F. Álvares, O. Anders, L. Balčiauskas, V. Balys, P. Bedő, F. Bego, J. C. Blanco, U. Breitenmoser, H. Bnaseth, L. Bufka, R. Bunikyte, P. Ciucci, A. Dutsov, T. Engleder, C. Fuxjäger, C. Groff, K. Holmala, B. Hoxha, Y. Iliopoulos, O. Ionescu, J. Jeremic, K. Jerina, G. Kluth, F. Knauer, I. Kojola, I. Kos, M. Krofel, J. Kubala, S. Kunovac, J. Kusak, M. Kutal, O. Liberg, A. Majic, P. Mannil, R. Manz, E. Marboutin, F. Marucco, D. Melovski, K. Mersini, Y. Mertzanis, R. W. Mystajek, S. Nowak, J. Odden, J. Ozolins, G. Palomero, M. Paunovic, J. Persson, H. Potocnik, P.-Y. Quenette, G. Rauer, I. Reinhardt, R. Rigg, A. Ryser, V. Salvatori, T. Skrbinek, A. Stojanov, J. E. Swenson, L. Szemethy, A. Trajçe, E. Tsingarska-Sedefcheva, M. Vana, R. Veeroja, P. Wabakken, M. Wölfl, S. Wölfl, F. Zimmermann, D. Zlatanova, and L. Boitani. 2014. Data from: Recovery

of large carnivores in Europe's modern human-dominated landscapes. Dryad Digital Repository. <http://dx.doi.org/10.5061/dryad.986mp> Fauna-Flora-Habitatrichtlinie und Vogelschutzrichtlinie (www.ffh-gebiete.de).

Gazzola, A., Avanzinelli, E., Bertelli, I., Tolosano, A., Bertotto, P., Musso, R., Apollonio, M. (2007). The role of the wolf in shaping a multi-species ungulate community in the Italian western Alps. *Italian Journal of Zoology*, 74, 297-307.

Georgy, N. (2011). Habitateignung und Management für den Wolf *Canis lupus* in Österreich. Masterarbeit an der Universität für Bodenkultur Wien.

Gervasi, V., Nilsen, E. B., Sand, H., Panzacchi, M., Rauset, G. R., Pedersen, H. C., Kindberg, J., Wabakken, P., Zimmermann, B., Odden, J., Liberg, O., Swenson, J. E. & J. D. C. Linnell (2012). Predicting the potential demographic impact of predators on their prey: a comparative analysis of two carnivore-ungulate systems in Scandinavia. *Journal of Animal Ecology*, 81:443-454.

Gazzola, A., Avanzinelli, E., Bertelli, I., Tolosano, A., Bertotto, P., Musso, R. und M. Apollonio (2007). The role of the wolf in shaping a multi-species ungulate community in the Italian western Alps. *Italian Journal of Zoology*, 74(3): 297-307.

Habenicht, G. (2005). Die Rückkehr des Wolfs (*Canis lupus*) nach Österreich. Diplomarbeit an der Universität für Bodenkultur Wien.

Hell, P., Vodnansky M. und Slamecka, J. (2007). Erfahrungen mit dem Zusammenleben des Menschen mit dem Großraubwild in den Westkarpaten. S. 15-21, in: Räuber und Beute - Die ökologische Bedeutung der Beutegreifer im Spannungsfeld unterschiedlicher Interessen, 13. Österreichische Jägertagung, Höh. Bundeslehr- und Forschungsanstalt für Landwirtschaft, Irdning.

Hindrikson, M., Remm, J., Pilot, M., Godinho, R., Vik Stronen, A., Baltrunaite, L., Czarnomska, S. D., Leonhard, J. A., Randi, E., Nowal, C., Akesson, M., Lopez-Bao, J. V., Alvares, F., Llaneza, L., Echegaray, J., Vila C., Ozolons, J., Rungis, D., Aspi, J., Paule, L., Skrbinek, T. und Saarma, U. (2016). Wolf population genetics in Europe: a systematic review, meta-analysis and suggestions for conservation and management. *Biological Reviews* doi: 10.1111/brv.12298

Hofmann, J. M. (2007). Habitatanalyse für den Wolf (*Canis lupus*) in Bayern. Diplomarbeit an der TU München, Fachbereich für Forstwissenschaften und Ressourcenmanagement.

IUCN (2007). Guidelines for Population Level Management Plans for Large Carnivores. Large Carnivore Initiative for Europe c/o Istituto di Ecologia Applicata, Rome.

Jfdrzejewski, W., Jfdrzejewska, B., Okarma, H., Schmidt, K., Zub, K., Musiani, M. (2000). Prey Selection and Predation by Wolves in Białowieża Primeval Forest, Poland. *American Society of Mammalogists*, 81, 197-212.

Kaczensky, P., von Arx, M., Huber, D., Andren, H. u. Linnell, J. D. C. (eds.) (2012). Status, management and distribution of large carnivores - bear, lynx, wolf & wolverine - in Europe. Bericht im Auftrag der Europäischen Kommission. Wien.

Kaczensky, P., Huber, T., Reinhardt, I. und Kluth, G., (2008). Wer war es? Spuren und Risse von großen Beutegreifern erkennen und dokumentieren. Wildland-Stiftung Bayern. 3. Auflage. <http://wildland-stiftung.de/>

Koordinierungsstelle für den Braunbären, Luchs und Wolf (2012). Wolfsmanagement in Österreich. Grundlagen und Empfehlungen. Forschungsinstitut für Wildtierkunde und Ökologie, Veterinärmedizinische Universität Wien. 24 Seiten.

Kotrschal, K. (2011). Wolf, Hund, Mensch. Die Geschichte einer jahrtausendealten Beziehung. Brandstätter Verlag.

Krofel, M. (2012). Status and research on Lynx, wolves and brown bear in the South-eastern Alps. Vortrag im Rahmen der Seminarreihe "Wildtiere" am Zentrum Wald Forst Holz, Hochschule Weihenstephan-Triesdorf, Weihenstephan, Deutschland.

Linnell, J. D. C., Andersen, R., Andersone, Z., Balciuskas, L., Blanco, J. C., Boitani, L., Brainerd, S., Breitenmoser, U., Kojola, I., Liberg, O., Loe, J., Okarma, H., Pedersen, H. C., Promberger, C., Sand, H., Solberg, E. J., Valdmann H., und Wabakken, P. (2002): The fear of wolves: A review of wolf attacks on humans. NINA/NIKU report, NINA Norsk institutt for naturforskning, Trondheim, Norway.

Linnell, J. D. C. (2012) (draft). From conflict to coexistence: insights from multi-disciplinary research into relationships between people, large carnivores and institutions. Bericht im Auftrag der Europäischen Kommission. Trondheim, Norwegen.

Linnell J., V. Salvatori & L. Boitani (2007). Guidelines for population level management plans for large carnivores in Europe. A Large Carnivore Initiative for Europe report prepared for the European Commission. Final draft May 2007.

Nitze, M. (2012). Schalenwildforschung im Wolfsgebiet der Oberlausitz. Projektzeitraum 2007-2010. Forschungsbericht der Forstzoologie/AG Wildtierforschung, TU Dresden.

Nowak, S., Mystajek, R. W., Ktosinska, A., Gabrys, G. (2011). Diet and prey selection of wolves (*Canis lupus*) recolonising Western and Central Poland. *Mammalian Biology*, 76, 709-715.

Österreichische Bundesforste AG (Hrsg.) (2009). Aktuelle Zuwanderungsdynamik von Wildtieren nach Österreich am Beispiel von Wildkatze, Goldschakal, Luchs, Wolf und Braunbär - Status quo und Herausforderungen. 2. Expertenforum des ÖBF-Naturraum-Managements, 3.12.2009.

Reinhardt, I., Rauer, G., Kluth, G., Kaczensky, P., Knauer, F. u. U. Wotschikowsky (2012). Livestock Protection methods applicable for Germany - a Country newly recolonized by wolves. *Hystrix* 23 (1): 62-72.

Reinhardt, I. und G. Kluth (2007). Leben mit Wölfen, Leitfaden für den Umgang mit einer konfliktträchtigen Tierart in Deutschland. BfN-Skripten 201.

Shavgulidze, I. (2010). NACRES - Centre for Biodiversity Conservation & Research, Georgien, pers. Mittl. (Canids-L).

StMUGV (Hrsg.) (2007). Managementplan Wölfe in Bayern - Stufe 1. München. 16 Seiten.

Tautenhahn, K. (2008). Situationsanalyse der Schafhaltung in ausgewählten Landkreisen des bayerischen Alpenraumes vor dem Hintergrund einer möglichen Zuwanderung von Großbeutegreifern (Bär, Luchs, Wolf). Diplomarbeit, Technische Universität Berg-akademie Freiberg, Institut für Biowissenschaften und Interdisziplinäres Ökologisches Zentrum.

Völk, F. (1997). Schälschäden und Rotwildmanagement in Abhängigkeit von Jagdgesetz und Waldaufbau in Österreich. Dissertation, Univ. für Bodenkultur, Wien.

Wagner, C., Holzapfel, M., Kluth, G., Reinhard, I., Ansorge, H. (2012). Wolf (*Canis lupus*) feeding habits during the first eight years of its occurrence in Germany. *Mammalian Biology*, 77, 196-203.

Wam, H. K. (2002). Wolf behaviour towards people, the outcome of 125 monitored encounters. Department of Biology and Nature Conservation, Norwegian Agriculture University.

Wilson, D. E., Reeder, D. M. (2005): *Mammal Species of the World*. 3. Auflage. Hopkins University Press. Wotschikowsky U. (2006). Wölfe, Jagd und Wald in der Oberlausitz. Vauna Oberammergau.

Zeiler, H. (2007). Einfluss von Beutegreifern auf Raufußhuhnbestände, S. 41-44, in: "Räuber und Beute - Die ökologische Bedeutung der Beutegreifer im Spannungsfeld unterschiedlicher Interessen", 13. Österreichische Jägertagung, Höh. Bundeslehr- und Forschungsanstalt für Landwirtschaft, Irdning.

LIFE EuroLargeCarnivores

Pronalaženje lokalnih rješenja za suživot

Projekt služi kao platforma za razmjenu najboljih praksi u području ublažavanja sukoba između ljudi i velikih zvijeri te želi poboljšati suživot kroz komunikaciju, prekograničnu suradnju i razmjenu znanja. Povezuje različite zainteresirane strane diljem Europske unije i pomaže im da nauče o mogućim rješenjima za rješavanje društvenih, gospodarskih i ekoloških izazova koji se javljaju u različitim regijama u kojima vuk, medvjed, ris i gorska kuna žive blizu ljudi.

Jeste li imali iskustava s vukom, medvjedom, risom ili gorskom kunom u svojem susjedstvu?

Podijelite svoju priču i raspravite o rješenjima na našoj stranici:

www.eurolargecarnivores.eu

Podržite rad WWF-a i posjetite naše internetske stranice: wwfadria.org.

**100%
RECYCLED**

Radimo na očuvanju prirode
za ljude i živi svijet.

together possible

adria.panda.org

WWF Adria
Zelinska 2,
10 000 Zagreb, Hrvatska.
tel. +385 1 5509 623
wwfadria.org

Prilagođeno na hrvatski jezik uz potporu Programa LIFE Europske unije. Sadržaj ovog dokumenta predstavlja isključivo stavove autora i samo su oni za njega odgovorni. Europska komisija ne preuzima nikakvu odgovornost za način na koji će informacije sadržane u ovom dokumentu biti korištene.